

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KAHRAMANMARAŞ İLİ MERKEZ İLÇEDE SÜT
SIĞIRCILIĞI İŞLETMELERİNİN YAPISAL
ÖZELLİKLERİ, SORUNLARI VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ**

HARUN AYMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

KAHRAMANMARAŞ 2014

T.C.

KAHRAMANMARAŞ SÜTCÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KAHRAMANMARAŞ İLİ MERKEZ İLÇEDE SÜT
SIĞIRCILIĞI İŞLETMELERİNİN YAPISAL
ÖZELLİKLERİ, SORUNLARI VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ**

HARUN AYMAN

Bu tez,

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında

YÜKSEK LİSANS

derecesi için hazırlanmıştır.

KAHRAMANMARAŞ 2014

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü öğrencisi HarunAYMAN tarafından hazırlanan ‘Kahramanmaraş ili Merkez İlçede Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri, Sorunları ve Çözüm Önerileri,’ adlı bu tez, jürimiz tarafından/2014 tarihinde oy birliği ile Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Ahmet ŞAHİN (DANIŞMAN)

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, K.S.Ü.

Prof.Dr. Cuma AKBAY(ÜYE)

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, K.S.Ü.

Yrd.Doç.Dr. Süleyman ÇALIŞLAR (ÜYE)

Zootekni Anabilim Dalı, K.S.Ü
.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Hakkı ALMA

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Harun AYMAN

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri kanunundaki hükümlere tabidir.

**KAHRAMANMARAŞ İLİ MERKEZ İLÇEDE SÜT SIĞIRCILIĞI
İŞLETMELERİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ, SORUNLARI VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

HARUN AYMAN

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Kahramanmaraş ili Merkez ilçede süt sığırcılığı yapan işletmelerin sosyo-ekonomik yapısı ve sorunlarına ilişkin bazı çözüm önerileri geliştirmektir. Çalışmanın ana materyalini Kahramanmaraş Merkez ilçede oransal örnekleme yöntemi ile seçilen 81 adet süt sığırcılığı işletmesine ait anketlerden elde edilen veriler oluşturmuştur.

İşletme başına ortalama süt sığırcılığı sayısı 7.65 baş olup, inek başına günlük süt verimi 16.27 kg, bir laktasyon döneminde elde edilen süt miktarı 4621.0 kg/baş, ortalama sağım süresi 282 gün olarak tespit edilmiştir. İşletmecilerin %71.6'sı süt sığırcılığı dışında farklı bir işte çalışmaktadır. İşletmelerin %55.6'sı el ile sağım yapmakta, %44.3'ü süt sağımında makine kullanmakta oldukları tespit edilmiştir. İşletmelerin % 59.3'ü sağılan sütü plastik bidonda ve %24.7'si güğümde muhafaza etmektedir.

İşletmecilerin, %98.8'inin kesif yemi ve %72.8'inin kaba yem ihtiyacını işletme dışından temin ettikleri saptanmıştır. İşletmelerin %81.5'i ürettikleri sütü toplayıcılar vasıtasıyla pazarlamaktadır.

Anahtar kelimeler:Süt Sığırcılığı, Yapısal Özellikleri, Kahramanmaraş.

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Mart/2014

Danışman: Doç. Dr. Ahmet ŞAHİN

Sayfa Sayısı:50

**STRUCTURAL CHARACTERISTICS, PROBLEMS AND SOLUTIONS OF DAIRY
FARMS IN THE CENTRAL DISTRICT OF KAHRAMANMARAS**

(MASTER'S THESIS)

HARUN AYMAN

SUMMARY

The aim of this study is to develop some solutions to socio economic structure and problems of dairy farms in the central district of Kahramanmaras province. The main material of this study is the original data that obtained from the face to face surveys performed on 81 dairy farms with sampling method in the central district of Kahramanmaras province.

The average number of milk cows per farm was 7.65, daily milk yield per cow was 16.27. On a lactation period, milk yield per cow was 4.621.0 kg and the average lactation period was 282 days respectively 71.6% of the farms has been working at a job other than dairy farming. While 55.6% of the farms doing them milking by hand, 44.3% were using milking machine on 59.3 % of the dairy farms used jerry can and 24.7% of them used billy can for preserving milk. Concentrated feed rate of 98.8% and 72.8% rate of rough age was provided outside the farms. Milk was marketed by takers at a rate of 81.5%.

KeyWords: Dairy Farming, Structural Characteristics, Kahramanmaras.

UNIVERSITY of KAHRAMANMARAS SUTCU IMAM

Graduate Scholl of Natural and Applied Sciences

Main Science Division of Agricultural Economics, March/2014

Supervisor: Assoc. Prof. Ahmet ŞAHİN

Total pages: 57

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans programı süresince yardımlarını esirgemeyen, manevi yönden bana her zaman destek olan, bölümümüzün imkânlarını sunan, saygı değer Danışman Hocam Doç. Dr. Ahmet ŞAHİN' e teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamdaki yardımlarından dolayı, arkadaşım Serhan CANDEMİR'e, Osman KAZANCI ve Arş. Gör. Ali İhsan ATALAY 'a teşekkür ederim.

Ayrıca bana her zaman destek olan Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümündeki hocalarıma, arkadaşlarıma ve manevi desteğini eksik etmeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ.....	I
KAHRAMANMARAŞ 2014	I
ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ	vi
ŞEKİL DİZİNİ.....	viii
1.GİRİŞ	1
1.1. Tarım ve Hayvansal Üretim	1
1.2.Dünyada Süt Sığırcılığı	2
1.3. Dünyada İnek Sütü Üretimi	3
1.4. Kahramanmaraş İli Merkez İlçede Süt Sığırcılığı Üretimi ve Bitkisel Ürünler Üretimi.....	8
2.ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	11
3.MATERYAL VE YÖNTEM.....	15
3.1.Materyal.....	15
3.2. Yöntem	15
3.2.1. Verilerin Toplanmasında Kullanılan Yöntem.....	15
3.2.2. Örneklemede Kullanılan Yöntem	15
3.2.3. Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntem.....	16
4.ARAŞTIRMA BULGULARI	18
4.1. İşletmecilerin Genel Özellikleri.....	18
4.1.1. İşletmecilerin Eğitim Durumu	18
4.1.2. İşletmecilerin Sektörde Bulunduğu Süre.....	19
4.1.3.Aile Fertlerinin İş Tercihi	19
4.2. İşletmecilerin Sosyal- Çevre İlişki Durumu	20
4.3.İşletmelerin Yapısal Özellikleri	22
4.3.1.İşletmelerin Süt Sığırı Varlığı	22
4.3.2.İşletmelerde Süt Üretim Miktarı ve Hayvanların Sağım Süreleri	23
4.3.3.İşletmelerin Bir Yıl İçerisindeki Süt Üretim Değeri.....	24
4.3.4. İşletmelerin Arazi Varlığı.....	25
4.3.5. İşletmelerin Bitkisel Ürün Üretimi	26
4.4.İşletmelerin İşletme İçi Çalışma Tutumları.....	27
4.4.1. İşletme İçi Kayıt Tutma Durumu	27
4.4.2. Sığırlara Uygulanan Aşılar	31
4.4.3. İşletme İçi Hijyen Kuralları	33

4.4.4. Üretilen Çiftlik Gübresinin Değerlendirilmesi	34
4.4.5.Sağılan Sütün Muhafaza Şartları	35
4.4.6.Süt Sağımında Uygulanan Metot	35
4.4. İşletmelerde Yem Temini	36
4.5.1. İşletmecilerin Kesif Yem Temin Şekli	36
4.5.2. İşletmecilerin Kaba Yem Temin Şekli	37
4.6. İşletmelerin Mera Kullanım Durumları	38
4.6.1.Hayvanların Meraya Çıkartılma Zamanı.....	39
4.6.2.Mera Alanları Hakkında Görüşler.....	39
4.7. İşletmelerde Üretilen Sütün Değerlendirilmesi	41
4.7.1. Süt Satış Sözleşmesi	41
4.7.2. Sütün Pazarlandığı Yer	41
4.8. İşletmelerin Bazı Sorunları	42
4.8.1. Süt Sığırtı Temininde Karşılaşılan Sorunlar.....	42
4.8.2. İşletmelerin Satın Aldıkları Kesif Yem Hakkındaki Düşünceleri.....	44
4.8.3.İşletmelerin Süt Piyasası ile İlgili Düşünceleri	44
4.9. İşletmelerin Bir Günlük Bir Baş Sığıra Verdikleri Yem Miktarları.....	45
4.10.Hayvanlara Verilen Yem Fiyatları	46
4.11. İşletmede Bir Gün İçindeki Çalışan Kişi Sayısı ve Çalışma Süresi.....	46
4.12. İşletmelerin Bir Aylık Bazı Masrafları	47
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	50
KAYNAKLAR.....	57
ÖZGEÇMİŞ.....	60

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 1.1. 2010-2012 Yılları Arası Dünya Süt Sığırı Varlığı Lider Ülkeler ve Türkiye	3
Çizelge 1.2. İnek Sütü Üretiminde Lider Ülkeler	5
Çizelge 1.3. 2012 Yılı Türkiye’de Sağılan Hayvan Sayıları Lider İller	6
Çizelge 1.4. 2012 Yılı Türkiye’de İnek Sütü Üretiminde Lider İller	7
Çizelge 1.5. Türkiye’de 2010-2012 Yılları Arası Sığır Irkları Hayvan Sayısı ve Ortalama Süt	7
Çizelge 1.6. 2012 Yılı Kahramanmaraş Merkez İlçe Tarım Alanı	8
Çizelge 1.7. 2012 Yılı Kahramanmaraş Merkez İlçe Bazı Bitkisel Ürün Üretim Miktarları	9
Çizelge 1.8. 2012 Yılı Kahramanmaraş İli Süt Sığırı Varlığı	9
Çizelge 1.9. 2012 Yılı Kahramanmaraş Merkez İlçe Süt Sığırı Varlığı	10
Çizelge 3.1. İşletme Grupları Dağılımı	16
Çizelge 4.1. İşletme Sahiplerinin Eğitim Düzeyi	19
Çizelge 4.2. İşletmecilerin Süt Sığırcılığı Deneyimleri	19
Çizelge 4.3. İşletmeci Aile Fertlerinin İş Tercihleri	20
Çizelge 4.4. İşletmelerin Sosyal Çevre İlişki Durumu-1	21
Çizelge 4.5. İşletmelerin Sosyal- Çevre İlişki Durumu-2	22
Çizelge 4.6. İşletmeler Irklar Dâhilinde Sığır Sayıları	23
Çizelge 4.7. İşletmeler Süt Sığırı ve Buzağı Varlıkları	23
Çizelge 4.8. İşletmelerin Süt Verimi(kg/gün) ve Sağılan Hayvanların Sağım Süreleri(Gün)	24
Çizelge 4.9. İşletmelerin Bir Yıl İçindeki Süt Üretim Miktarları	25
Çizelge 4.10. İşletmeler Arazi Varlığı	26
Çizelge 4.11. İşletmeler Bitkisel Ürün Üretimi	27
Çizelge 4.12. İşletmelerin Kayıt Tutma Durumu	30
Çizelge 4.13. Hayvanlara Yapılan Bazı Aşıların Uygulanma Oranları	32
Çizelge 4.14. İşletmecilerin İşletme İçerisinde Uygulanması Gereken Hijyen Kuralları Uygulama Tutumu	34
Çizelge 4.15. İşletmelerin Üretilen Gübreyi Değerlendirme Yolları	34
Çizelge 4.16. İşletmecilerin Sağılan Sütü Muhafaza Koşulları	35
Çizelge 4.7. İşletmecilerin süt Sağımında Uyguladıkları Metot	36
Çizelge 4.8. İşletmelerin Kaba Yem Temin Durumu	37
Çizelge 4.19. İşletmelerin Mera Kullanımı	39
Çizelge 4.20. Hayvanların Merada Kalma Süresi	39

Sayfa No

Çizelge 4.21. İşletmecilerin Mera Alan Genişliği Hakkındaki Görüşleri.....	40
Çizelge 4.22.Mera Bitki Florasının Varlığı Hususunda İşletmecilerin Görüşü.....	40
Çizelge 4.23. İşletmelerin Mera Alanlarının Otlatılma Kapasitesi Hakkındaki Görüşleri.....	41
Çizelge 4.24. Üretilen Sütün Pazarlandığı Alan	42
Çizelge 4.25. Süt Sığırı Temininde Karşılaşılan Sorunlar	43
Çizelge 4.27. İşletmecilerin Süt Piyasası ile İlgili Görüşleri	45
Çizelge 4.28. İşletmelerin Bir Günlük Bir Baş Sığıra verdikleri Yem Miktarı	46
Çizelge 4.29.İşletmecilerin Kullandıkları Kesif ve Kaba Yem Fiyatları	46
Çizelge 4.30. İşletmede Bir Günlük İşletme Çalışan Kişi Sayısı ve Çalışma Süreleri.....	47
Çizelge 4.31. İşletmelerin Aylık Değişken Masrafları (TL).....	48

ŞEKİL DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1.1. 2000-2011 Yılları Arası Dünya İnek Sütü Üretimi	4
--	---

1.GİRİŞ

1.1. Tarım ve Hayvansal Üretim

Tarım, tüm ülkelerde en önemli sektörlerden biridir. Tarımın önemi öncelikle onun tüm besin maddelerini üretmesinden ileri gelir. Bu özelliği nedeniyle hemen her ülkede tarım politikaları ulusal boyutta politikalar olarak yürütülür veya yürütülmeye çalışılır. Tarımsal üretimin iki temel unsurlarından biri hayvansal diğeri de bitkisel ürünler üretimidir (Tatar 2007).

Hayvansal üretim dallarından biri olan süt sığırcılığı, insanların temel besin ihtiyaçlarından biri olan süt ihtiyacını karşılaması bakımından önemlidir. Süt tüketimi olmayan bir toplumda sağlıklı ve dengeli beslenmekten söz etmek biraz zordur. Toplumların süt ihtiyaçlarının karşılanması ve tarımsal üretime katkı sağlaması yönünden süt sığırcılığı sektörü dünya ülkelerinde önemli olduğu kadar ülkemizde de önemli üretim dallarından biri olmuştur.

Süt sığırcılığı, kırsal alandan kentsel alana olan göçün hafifletilmesi (Yıldırım ve Şahin,2003). Bölgeler arası dengeli kalkınma (Tandoğan, 2006). Bakımından özel bir yere sahiptir.

Hayvancılık faaliyeti, atıl işgücü ve yemin değerlendirilmesi, düzenli nakit akışının sağlanması ve işletmedeki riskin ve kırsal alandan göçün azaltılması açısından oldukça önemlidir (Yıldırım ve Şahin, 2003).

Cumhuriyetin ilk yıllarında sığırcılıktan beklenenler, verim seviyeleri ve işletme tipleri elbette günümüzdekinden farklı olmuştur. Herşeyden önce sığırın temel ürünlerinden biri olan sütün toplanması, işlenmesi ve süt ürünlerinin pazarlanması faaliyetleri bugünküne hemen hemen hiç benzememektedir. Kuruluştan itibaren uzun süre süt ürünlerinin üretimi düşük, süt işleme üniteleri küçük ve yerel pazarlama ağı oldukça sınırlı kalmıştır.Hayvansal üretim, tarım sektörünün içerisindeki birçok tarımsal işletmeler ile birbirlerine bağlı bir ilişki içerisinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Süt sığırcılığı üretiminde ihtiyaç duyulan ve uygulanan yem, aşı, ilaçve makine ekipmanları tarımın sektörünün içerisindeki tarımsal makine üretim endüstrisinden, ilaç sanayisine ve yem sanayisine büyük katkı sağlamaktadır. Ayrıca süt sığırcılığı üretiminde elde edilen gübrenin bitkisel üretime de katkısı bulunmaktadır.

Hayvansal üretim alanında eskiye oranla büyük değişimler olmasına rağmen sektörde bir takım sorunlarda yaşanmaktadır. Bu sorunlar arasında; bilgi, istikrarlı bir

piyasa, yem üretimi, hayvan sağlığı ve örgütlenmenin eksikliği günümüzde de yaşanmaktadır.

Bu kapsamda Kahramanmaraş ili Merkez ilçede faaliyet gösteren süt sığırcılığı işletmeleri tespit edilmiş ve konuya ilişkin anket sorularının düzenlenerek sahada süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal özellikleri, sorunları ve çözüm önerileri veri toplama, analiz etme ve yorumlama sureti ile sektördeki mevcut yapı ile ilgili bilgi edinilmiştir.

Bu çalışmanın amacı Kahramanmaraş ili Merkez ilçede süt sığırcılığı yapan işletmelerin yapısal özelliklerini ve sorunlarını belirlemek ve bunlara ilişkin bazı çözüm önerileri geliştirmektir.

1.2.Dünyada Süt Sığırcılığı

Dünya süt sığırcılığı varlığında lider olan ülkeler 2012 yılında Hindistan,AB Ülkeleri,Çin Halk Cumhuriyeti,Sudan(Birleşik),Etiyopya,Pakistan, ABD ve Rusya olmuştur. Dünya süt sığırcılığı varlığında lider olan ülkeler 2012 yılı içerisinde bir önceki yıla oranla sahip oldukları süt sığırcılığı varlığında çok bir değişim olmazken, Türkiye'nin 2012 yılı içerisinde bir önceki yıla oranla sahip olduğu süt sığırcılığı varlığında % 14.07 artış olduğu saptanmıştır (Çizelge 1.1)

Çizelge 1.1. 2010-2012 Yılları Arası Dünya Süt Sığırı Varlığı Lider Ülkeler ve Türkiye (Milyon Baş)

	2010	2011	2012	2011/2012 Değişim%
Hindistan	42.755	44.900	45.150	0.55
AB	24.748	26.010	25.765	-0.97
Çin	12.357	12.242	12.470	1.86
Sudan(Former)	14.679	14.706	14.733	0.18
Etiyopya	10.676	10.577	10.711	1.26
Pakistan	10.112	10.493	10.600	1.01
ABD	9.1240	9.1980	9.2330	0.38
Rusya	8.3511	8.1368	8.0686	-0.83
Türkiye	4.3618	4.7611	5.4314	14.07

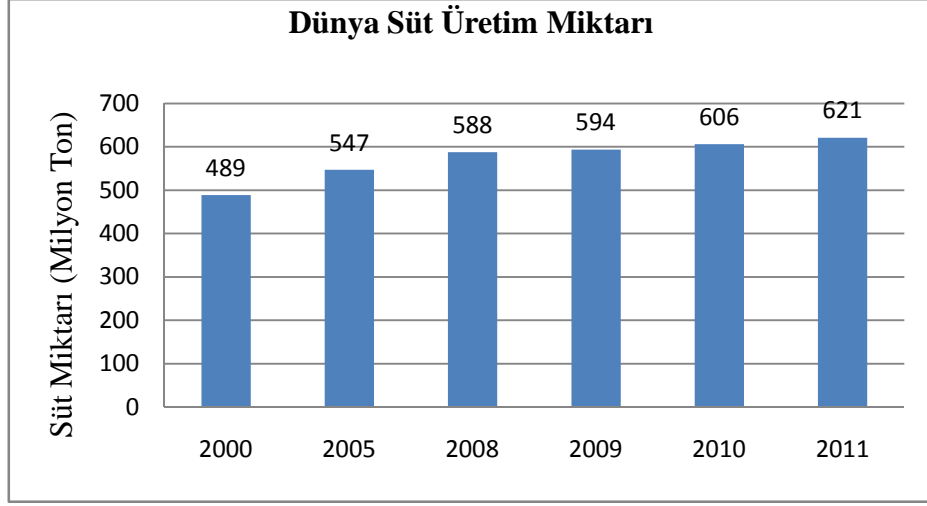
Kaynak: FAO, 2013

Dünyadaki toplam sığırı varlığı 2011 yılında 1 milyar 426 milyon baştır. FAO verilerine göre 2006 -2010 yılları arasında düzenli bir artış görülmüştür. 2010-2011 yılları arasında dünya sığırı varlığı sayısında,%-2.65 oranında düşüş yaşandığı tespit edilmiştir (FAO, 2013).

1.3.Dünyada İnek Sütü Üretimi

Dünyada ve Türkiye’de süt üretiminin en önemli kaynağı büyükbaş hayvanlardır. Büyükbaş hayvanların toplam süt üretimi içerisindeki payı dünya için %83.5 iken Türkiye için %92.0’dır (FAO, 2013).

Dünya’da toplam süt üretiminin %83’ünü inek sütü oluşturmaktadır. İnek sütündeki artış 2010 yılında bir önceki yıla oranla %2.0 artış ile 606 milyon ton olmuş, 2011 yılında ise bir önceki yıla oranla %2.4 artış ile 621 milyon ton olmuştur (Şekil 1.1).

Şekil 1.1. 2000-2011 Yılları Arası Dünya İnek Sütü Üretimi

Kaynak: Anonim, 2013a

Üretimi yapılan inek sütünün ülkeler bazında üretim miktarları ile öne çıkan lider ülkelerdeki sıralamada ilk üç sırayı; ABD, Hindistan ve Çin almıştır. Türkiye süt sığırları varlığında Dünya sıralamasında gerilerde olmasına karşın süt üretiminde dokuzuncu sırada yer almıştır. Ayrıca 2012 yılı içerisinde ülke içerisindeki inek sütü miktarı bir önceki yıla oranla en büyük değişim ile Türkiye de olmuştur. Dünya süt sığırları varlığında ABD'nin Dünya sıralamasında 7 sırada yer almışken (Çizelge 1.2), süt üretiminde Dünya ülkeleri arasında birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Buna karşın Dünya süt sığırları varlığında birinci sırada yer alan Hindistan, üçüncü sıradaki Sudan ülkelerinin elde edilen inek sütü üretiminde Dünya sıralamasında mevcut yerlerini koruyamamış gerilerde kalmıştır.

Çizelge 1.2. İnek Sütü Üretiminde Lider Ülkeler

Ülkeler	2010	2011	2012	2011/2012 Değişim%
ABD	87.474	89.01	90.08	1.20
Hindistan	54.90	53.50	54.00	0.93
Çin	35.70	36.57	37.41	2.29
Brezilya	30.71	32.09	32.30	0.65
Rusya	31.58	31.38	31.57	0.60
Almanya	29.61	30.32	30.50	0.59
Fransa	23.33	24.36	23.98	-1.55
Yeni Zellenda	17.01	17.89	20.05	12.07
Türkiye	12.41	13.80	15.97	15.72

Kaynak: FAO, 2013

Türkiye’de sağılan süt sığırı sayısı 2012 yılı kültür ırkı, 2.211.242 baş, melez ırk, 2.263.400 baş ve yerli ırk, 956.758 ve toplam sağılan hayvan sayısı 5.431.400 baş olduğu saptanmıştır. Üretilen süt miktarı ise 15977835 bin ton dur (Anonim,2012a).

Türkiye’de sağılan hayvan varlığında zirveyi paylaşan ilk üç şehir sırasıyla Erzurum’da 235.922 bin baş, Kars’ta 222.310 bin baş ve İzmir’de 197.405 baş hayvan ile üç şehir ön plana çıkmaktadır. Türkiye’deki toplam sağılan büyük baş hayvan miktarının içerisindeki payları ise Erzurum’un, %4.34, Kars’ın, %4.09 ve İzmir’in %3.58 oranında payları vardır (Çizelge 1.3). Kahramanmaraş ilinde sağılan hayvan varlıklarının ülke içindeki payı ise %1.01 olmuştur.

Çizelge 1.3. 2012 Yılı Türkiye’de Sağılan Hayvan Sayıları Lider İller

İller	Toplam Sağılan Hayvan Sayısı(Baş)	Ülke İçindeki Oranı %
Erzurum	235.922	4.34
Kars	222.310	4.09
İzmir	194.405	3.58
Balıkesir	192.601	3.55
Sivas	180.717	3.33
Samsun	129.391	2.38
Ardahan	127.388	2.35
Muş	114.095	2.10
Adana	110.632	2.04
Kastamonu	110.703	2.04
Aydın	112.741	2.08
Toplam	1.730.905	31.88

Kaynak: (Anonim,2012a)

Türkiye’de sağılan hayvan sayısı yönünden lider olan 11 ilin Türkiye ortalamasında toplam sağılan hayvan varlığının %31.88’ini oluşturmaktadırlar. Kahramanmaraş ilin de ise 2012 yılı içerisinde sağılan toplam hayvan sayısı, 54.718 bin baş olduğu tespit edilmiş ve ülke içindeki sağılan hayvan sayısı payının %1.01 olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye’de iller bazında süt üretiminde lider şehirler içerisinde ilk üç sırayı Balıkesir, İzmir ve Erzurum illeri yer almaktadır. Bu illerin süt miktarında ülke içerisindeki oranı sırasıyla, %4.40, %4.38 ve %3.95 oranı ile pay almaktadır (Çizelge 1.4). Süt miktarında lider olarak ön plana çıkan 11 il 2012 yılı Türkiye’de toplam süt miktarının %31.52’sini karşılamaktadırlar. 2012 yılı Türkiye’de sağılan hayvan sayıları bakımından ilk üç sırayı alan şehirler, Erzurum, Kars ve İzmir illeridir. Üretilen süt miktarında bu sıralama da ilk üçe giren şehirler, Balıkesir, İzmir ve Erzurum olmuştur. Sağılan hayvan sayısı bakımından Türkiye ortalamasına dördüncü olan Balıkesir ili süt üretiminde birinci sırayı, üçüncü sırada yer alan İzmir ili üretilen süt miktarı ülke ortalamasında ikinci sırayı, sağılan hayvan sayısı bakımından birinci sırada yer alan Erzurum ili ise süt üretim miktarında Türkiye ortalamasında üçüncü sırada yer almıştır.

Balıkesir ve İzmir illerinde hayvan başına süt verimi ile sağılan hayvan sayısı bakımından Türkiye ortalamasında ilk iki sırayı paylaşan Erzurum ve Kars İllerinden fazla

olduğu görülmektedir (Çizelge 1.4). 2012 yılında Kahramanmaraş ilinde üretilen süt miktarı Türkiye geneli toplam süt üretiminin % 1.01 oluşturmuştur.

Çizelge 1.4. 2012 Yılı Türkiye’de İnek Sütü Üretiminde Lider İller

İller	İlde ki Toplam Süt Üretimi(Ton)	Ülke İçindeki Oranı %
Balıkesir	703.202	4.40
İzmir	699.049	4.38
Erzurum	631.719	3.95
Sivas	552.194	3.46
Kars	502.555	3.15
Aydın	397.904	2.49
Samsun	336.635	2.11
Ardahan	334.488	2.09
Kastamonu	315.410	1.97
Adana	310.719	1.94
Muş	251.841	1.58
Toplam	5.035.716	31.52

Kaynak: (Anonim,2012a)

2010-2012 yılları arasında Türkiye’de sağılan sığırların ırklar bazında toplam sayıları, sığırların ürettikleri süt miktarları ve sığır ırklarının ortalama süt verimleri (kg) oranları incelendiğinde kültür ırkı sığırların yıllık ürettikleri ortalama süt miktarı melez ve yerli sığır ırklarından fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 1.5.Türkiye’de 2010-2012 Yılları Arası Sığır Irkları Hayvan Sayısı ve Ortalama Süt Verimleri

Hayvan Adı	Yıl	Sağılan Hayvan Sayısı(baş)	Süt(ton)	Ortalama Yıllık Süt Verimi(kg)
Sığır Kültür	2010	1626412	6309065	3879
	2011	1868274	7239644	3875
	2012	2211242	8554402	3869
Sığır Melez	2010	1787012	4861835	2721
	2011	1962713	5341224	2721
	2012	2263400	6166762	2725
Sığır Yerli	2010	948417	1247644	1316
	2011	930155	1221560	1313
	2012	956758	1256673	1313

Kaynak:(Anonim,2012a)

1.4. Kahramanmaraş İli Merkez İlçede Süt Sığırcılığı Üretimi ve Bitkisel Ürünler Üretimi

Kahramanmaraş ili ve merkez ilçe süt sığırcılığı varlığı ve araştırma alanı olan merkez ilçe ekim alanları ve ürün deseni bu başlık altında özetlenmiştir.

Hayvansal üretim faaliyetleri tarım sektörünün bir kolu olan bitkisel ürünler üretimi ile bir birine ihtiyacı olan üretim dallarıdır. Gerek hayvansal üretimin bitkisel üretime olan katkısı gerekse hayvansal üretim sektörünün bitkisel üretime olan ihtiyacı her zaman bilinen bir gerçek olmuştur. Kahramanmaraş ili merkez ilçede tarım alanlarının genişliği, 580.489.88 da olup Kahramanmaraş ili tarım alanının %17.99'una tekabül etmektedir.(Kahramanmaraş ili tarım alanı: 3.225.057.88 dekar). Kahramanmaraş ili Merkez ilçedeki tarım alanının içerisinde tahıllar ve bitkisel ürünlerin ekim alanı 317.419.00 da ile %82.87'sini oluşturmakta ve geriye kalan yüzdelik kısmı nadas alanları, meyveler, içecek, baharat bitkileri ve süt bitkileri oluşturmaktadır (Çizelge 1.6).

Çizelge 1.6. 2012 Yılı Kahramanmaraş Merkez İlçe Tarım Alanı

Toplam Alan (Da)	Tahıllar ve Bitkisel Ürünlerin Ekim Alanı(Da)	Nadas Alanları (Da)	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Ekim Alanı (Da)	Süt Bitkileri Ekim Alanı (Da)
580.489.88	317.419.00	17.000.00	202.706.600	17.88

Kaynak: (Anonim,2012b).

Kahramanmaraş merkez ilçede tahıllar ve bitkisel ürünlerin ekim alanı olan 317.419.00 da'lık alan içerisinde, üretimi yapılan belli başlı bitkisel ürünlerin, yıllık ekim alanları ve birim alan (da) başına alınan verim (kg) bilgileri doğrultusunda 2012 yılı içerisinde bitkisel ürün üreticilerinin üretim tercihinde ilk üç sırayı,,%57.19 ile buğday üretimi, %15.30 ile mısır üretimi ve %12.60 ile pamuk üretimi yer almıştır.Hayvan kaba yem kapsamında yonca ve korunga üretimi %1.7 ve %0.02 ile Kahramanmaraş Merkez ilçedeki toplam tahıllar ve bitkisel ürünler ekim alanının içerisinde yerini almıştır (Çizelge 1.7). İşletmecilerin üretimini yaptıkları bitkisel ürünler deseninde ağırlıklı olarak buğday üretimini tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bitkisel üretimde üçüncü sırada yer alan pamuk üretimini ise üreticilerin tercih etmelerindeki sebebin bölgenin tekstil sanayisinin yaygın olmasından ötürü ileri geldiği gözlemlenmiştir. Ayrıca hayvan kaba yeminde kullanılan

yonca ve korunga üretimlerinin ise bitkisel üretimde diğer ürünlere nazaran ekonomik bir yatırım olmadığı araştırma kapsamındaki işletmeciler tarafından belirtilmiştir.

Çizelge 1.7. 2012 Yılı Kahramanmaraş Merkez İlçe Bazı Bitkisel Ürün Üretim Miktarları

Ekilen Ürün Cinsi	Ekilen Alan (Da)	Hasat Edilen Alan(Da)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Da)
Buğday(Durum)	19626	19626	7983	407
Buğday(Diğer)	161918	161918	55690	344
Mısır(Dane)	45370	45370	33140	730
Mısır(Silajlık)	3200	3200	12800	4000
Arpa(Diğer)	12000	12000	3922	327
Yonca(Yeşil ot)	5432	5381	5403	1004
Fiğ(Yeşil ot)	30176	29894	30014	1004
Korunga(Yeşil ot)	72	72	48	689
Pamuk(Kütlü)	40000	40000	18000	450
Çeltik	30	30	10	321

Kaynak: (Anonim,2012b)

Kahramanmaraş ilinde 2012 yılında üretilen süt miktarı 161.555 ton ve ülke içerisindeki oranı %1.01'tir.2012 yılı Kahramanmaraş ilinde toplam yetişkin süt sığırları, 100966 baş tespit edilmiştir. Mevcut süt sığırları varlığı ırklar dağılımı %49.53'ü melez, %41'i kültür ve %9.46'sı yerli ırklardan oluşmuştur. Toplam yetişkin sığır mevcudunun %54.19'u sağılmaktadır (Çizelge 1.8).

Çizelge1.8. 2012 Yılı Kahramanmaraş İli Süt Sığırları Varlığı

Hayvan Adı	Yetişkin(baş)	Genç- Yavru(baş)	Toplam(baş)	Sağılan Hayvan Sayısı(baş)	Süt (bin ton)
Sığır(kültür)	41398	11647	53045	20346	79308
Sığır(melez)	50012	17209	67221	28369	74809
Sığır(yerli)	9556	2800	12356	6003	7438
Toplam	100966	31656	132622	54718	161555

Kaynak: (Anonim, 2012a)

Araştırma alanı içindeki Kahramanmaraş Merkez ilçenin il geneli içindeki süt sığırları mevcudunun payı yetişkin sığır toplamında, %25.35'dir. Merkez ilçedeki sığır varlığının ırklar dağılımı ise %29.99'u kültür ırkı %60'ı melez ve %10'u yerli ırklar oluşturmuştur. Merkez ilçede toplam sığır varlığının %61.23'ü sağılmaktadır (Çizelge 1.9).

Çizelge1.9. 2012 Yılı Kahramanmaraş Merkez İlçe Süt Sığırı Varlığı

Sığır Irkı	Yetişkin (Baş)	Genç Yavru(Baş)	Toplam (Baş)	Sağılan Hayvan Sayısı(Baş)	Toplam Üretilen Süt(bin/ton)
Kültür İrki	7678	1920	9598	4703	18332
Melez İrk	15359	3838	19197	9404	24803
Yerli İrk	2560	640	3200	1568	1942
Toplam	25597	6398	31995	15675	45.077

Kaynak: (Anonim, 2012a)

2.ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Wolf (2002), ABD’de 65 düve yetiştiricisi ile görüşerek yaptığı araştırmada işletmesahiplerinin %47.3’ünün süt sığırcılığı dışında başka bir işi olmadığını bildirmiştir. İşletme sahiplerinin %5.4’ünün emekli olduğu, %33.8’inin başka bir işletmede çalıştığı, %13.6’sının çiftlik dışında yarım gün veya tam gün başka bir işi olduğu bildirilmiştir. İşletme sahiplerinin %77’si bu işi ticaret olarak gördüğünü, %63.0’ı ise üretilen hayvan yemlerinden yararlanmak ve pazarlamak için düve yetiştiriciliğini tercih ettiğini ifade etmiştir.

Yıldırım ve Şahin (2003), Van ili Merkez ilçesinde inek başına düşen günlük ortalama süt verimi kültür ve melez ırk süt sığırcılığı yapan işletmelerde 7.63 kg, yerli ırk süt sığırcılığı yapan işletmelerde ise 3.24 kg olarak belirtmiştir. Ortalama sağım süresi kültür ırkı ve melezi süt sığırcılığı yapan işletmelerde 225.5 gün ayrıca yerli ırklarda ise 208.13 gün olarak tespit etmiştir.

Singh ve ark (2006), Hindistan’ın Rjasthan Eyaleti Udaipur kırsal alanında yerel ırk süt sığırcılığı yapan işletmelerde inek başına günlük ortalama süt verimi 1.49 litre ve karasığır ırkı süt sığırcılığı yapan işletmelerde 2.38 litre olarak belirtmişlerdir.

Köse (2006), yaptığı çalışmada Uşak ili damızlık sığır yetiştiriciler birliğine üye işletmelerin % 100 okuryazar olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, işletmelerin % 100 makinele sağım yaptığı sonucunu elde etmiştir. İşletmelerdeki hayvan başına düşen ortalama günlük süt verimi 20 litre ve satılan sütün ortalama vadesi 45 gün olarak belirtmiştir.

Tatar (2007), Ankara ve Aksaray Damızlık Sığır Yetiştiriciliği Birliğine üye süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal özellikleri ve sorunlarını belirlemek amacıyla toplam 204 işletmeyle anket çalışması yapmıştır ve bazı ölçüm ve tespitlere dayalı verileri değerlendirmiştir. Araştırma kapsamında incelenen işletmelerde işletme sahiplerinin iki il için sırasıyla %63.0 ve %76.0’i ilkökul, %14.5 ve %1.4’ünün yüksek okul mezunu olduğu, illerde işletmelerin ortalama sulu, kuru ve bahçe arazi varlıkları sırasıyla 118 da ve 125 da, 378.5 da ve 186 da kuru, 22.7 ve 8.4 da olduğunu tespit etmiştir.

Ubraziova ve Farkasova (2008), tarafından ekonometrik tahmin yöntemleri kullanılarak Slovakya’da 2013 yılında bir sağım döneminde inek başına ortalama süt veriminin 7047 kg olacağı öngörmüştür.

Kaygısız (2008), Kahramanmaraş bölgesi süt sığırı işletmelerinin yapısal özellikleri ve yetiştirme uygulamaları kapsamında il merkezi ve 9 ilçesinde toplam 830 işletmeyle yaptığı araştırmada, işletmelerin %76'sında sağımın makine ile %24'ünün el ile yapıldığını tespit etmiştir. Çalışmasının devamında işletme sahipleri işletme içerisinde tutulması gereken kayıtları %37'si tutmakta. İşletme sahiplerinin sağım öncesinde meme temizliği uygulamasını %78'inin uygulamakta olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca araştırma alanı içerisindeki işletmelerin %29'u resmi ve %71'lik kısmı özel veteriner hekimden hizmet aldıklarını belirtmiştir.

Akkuş (2009), yaptığı çalışmada Konya ilindeki süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal özelliklerini belirlemek amacı ile 31 ilçeden toplam 391 adet süt sığırı işletmesinde gerçekleştirmiştir. İşletmelerin arazi varlıkları kapsamında yaptığı araştırma sonucunda işletmecilerin ortalama 75 da araziye sahip oldukları tespit etmiştir. Ayrıca, %85.98'inin ilkököl ve ortaokul mezunu olduğunu işletmelerde sağılan hayvanların günlük ortalama süt verim miktarlarını ise 15.075 kg. Hayvan başına verilen günlük ortalama karma yem miktarı 7.733 kg olduğunu tespit etmiştir.

İlban (2010), Van ili Merkez ilçede kültür-melez süt sığırcılığı yapan işletmelerin ekonomik analizi konulu çalışmasında, işletme başına düşen süt sığırı sayısı, süt sığırı başına düşen günlük süt verimi, sağım süresi, bir sağım döneminde süt sığırı başına düşen süt verimi ve işletme başına düşen yıllık süt üretim miktarı sırasıyla 6.71 adet, 8.89 kg, 249.55 gün, 2218.50 kg ve 14886 kg olarak tespit etmiştir.

Birsin (2012), yaptığı araştırma kapsamında Balıkesir ili Balya ilçesinde süt sığırcılığı faaliyetinin mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerilerini araştırmış, bu çalışma doğrultusunda, incelenen işletmelerde ortalamanüfusun okuryazarlık oranı %96.00 olarak belirtmiştir. İncelenen işletmelerde her bir işletmede ortalama 9,78 baş süt ineği bulunduğunu tespit etmiştir. Araştırma kapsamında incelenen işletmelerde, üretici sahipleri, En önemli yetiştiricilik sorununun girdi fiyatlarının yüksek olmasından kaynaklandığını (% 68.38) belirtmiştir. Birsin incelediği işletmelerde %76.04'ü en önemli satış sorunu olarak süt fiyatlarının düşük olmasını belirtmiş ve %79.22'si ürün fiyatlarına desteğin artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. İşletmelerin %61'i sütünü kooperatife verirken, %22'si mandıraya ve %17'si ise fabrikaya verdikleri tespit edilmiştir.

Yeteroğlu (2010), Tokat ili Niksar ilçesinde süt sığırcılığı yapan işletmelerin ekonomik analizi ve pazarlama sorunları kapsamında, yaptığı çalışmada, işletme başına

ortalama 10,02 baş süt ineği olduğu belirtmiştir. Ayrıca bu ineklerin %34.76'sı yerli ırk, %56.29'ı melez ırk, %14.78'si kültür ırkından oluştuğunu, ortalama işletme genişliğinin 73,58 da ve söz konusu arazinin %90.11'i sulu arazi olduğunu, arazi varlığının %23.11'inde yem bitkileri üretimi yapıldığını tespit etmiştir.

Öztürk (2009), Mardin ilindeki süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal özelliklerini incelemiş ve değerlendirmiştir. Araştırmasında, araştırma kapsamındaki işletmecilerin %69.5'i ilkokul mezunu, %4.68'i üniversite mezunu olduğunu tespit etmiştir. İşletme sahiplerinin bu sektörde faaliyet gösterdiği süre bakımından %44.44'ü 10 ila 20 yıl bu sektörün içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. İşletme sahiplerinin ürettikleri sütü pazarlamada, %90.48'inin kendi imkânları ile sütü sattıklarını tespit etmiştir. Araştırmanın devamında işletme sahipleri hayvanlara yedirdikleri kaba ve kesif yem ihtiyaçlarını karşılamada, kesif yem ihtiyacını dışarıdan karşılayan işletmeciler %73.02, kaba yem ihtiyaçlarını temin etmede ise işletmecilerin %65.52'si kaba yem ihtiyaçlarını dışarıdan karşıladıklarını araştırma neticesinde tespit etmiştir. Araştırmanın devamında işletmecilerin süt sağımında uyguladıkları yöntemde işletmecilerin %95.24'ü elle, %4.76'sı makine ile sağım yapmakta, süt sağımından önce hayvan meme temizliğini uygulama tutumunu uygulayan işletmeciler, %98.41. Bu uygulamayı yapmayan işletmeciler, %1.59 oranında olduğunu tespit etmiştir.

Kayar (2011), Denizli yöresinde yaptığı çalışmada süt sığırcılığı işletme sahiplerinin % 18.2'si ilkokul mezunu, % 6.1'i ortaokul mezunu, % 18.2'si lise mezunu ve % 57.6'sının da üniversite mezunu olduğu ve % 21.2'sinin hayvancılığı geçimini sağlamak için yaptıkları, % 78.8'nin ise hayvancılığı ek gelir sağlamak amacıyla yaptıkları tespit etmiştir. Ayrıca İşletmelerin hayvan başına elde ettikleri ortalama günlük süt veriminin 13-36 kg arasında değiştiği ve işletmelerden % 96.9'unun sütü özel firmalara, % 3.1'inin ise mandıraya sattıklarını belirtmiştir.

Boz (2013), Doğu Akdeniz Bölgesinde süt sığırcılığı yapan işletmelerin sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara çözüm bulmak amacı ile yaptığı çalışmada, işletmecilerin %61'i en az ilk okul mezunu ve %32'sinin ilk okul üzeri mezunu olduklarını, işletmelerin %71'inin kültür ırkı süt sığına sahip olduklarını, toplam arazi varlıklarının, %51'inin 50 dekardan az, %21'inin 50-150 dekar ve %11'inin 150 dekardan fazla araziye sahip olduklarını tespit etmiştir. Çalışmanın devamında işletme sahipleri üretimini yaptıkları süt'ü pazarlamada %48'inin mandıraları tercih ettiklerini belirtmiştir. İşletmecilerin işletmelerindeki kaba ve kesif yem ihtiyaçlarını karşılamada işletme sahiplerinin %48'i

kaba yem ihtiyacını kendi üretirken, kesif yem ihtiyaçlarını karşılamada işletme sahiplerinin %54.4'ü yem bayilerinden almakta olduklarını tespit etmiştir. İşletmecilerin hayvanlarını yaydıkları mera alanları ile ilgili görüşleri çerçevesinde, mera alanlarının otlatılma uygunluğu ve kullandıkları mera alanlarının korunması hususunda işletme sahiplerinin %45'i herhangi bir sorun olmadığını, %39.4'ünün bu konuda sıkıntı yaşadıkları, memnun olmadıkları yönünde bir sonuç tespit etmiştir.

3.MATERYAL VE YÖNTEM

3.1.Materyal

Çalışmanın ana materyalini Kahramanmaraş ili Merkez ilçede süt sığırcılığı üretimi yapan tarımsal işletmelerden anket yolu ile elde edilen orjinal veriler oluşturmaktadır. Anket formu çalışmanın amacına uygun bir şekilde oluşturulmuş deneme anketi yapılarak çalışmayan sorular anket formundan çıkartılmıştır. Anket yolu ile elde edilen veriler SPSS paket programında analiz edilmiştir.

Ayrıca konu ile ilgili yapılan çalışmalar taranmış ve elde edilen bilgiler çalışmanın ikincil verilerini oluşturmaktadır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Verilerin Toplanmasında Kullanılan Yöntem

Kahramanmaraş ilinde faaliyet gösteren damızlık yetiştiriciliği birliğine kayıtlı 1652 süt sığırcılığı işletmelerinin % 30'u merkez ilçede olduğu tespit edilmiştir. Kahramanmaraş merkez ilçede süt sığırcılığı yapan 498 işletme araştırmanın ana kitlesini oluşturmuştur. Araştırma sahasında çalışma yapılan köyler, Ayaklıcaoluk, Cüceli, Çokyaşar, Dereköy, Fatih Kasabası, Fatmalı, Hacı Mustafa, Önsen Kasabası, Kale Kasabası, Peynirdereolmuştur. Değerlendirmeler işletme ölçekleri bakımından yapılmıştır. Araştırmaya dâhil edilecek işletmeler hayvan sayılarının frekansına göre küçük işletmeler, orta işletmeler ve büyük işletmeler olarak analiz edilmiştir.

3.2.2. Örneklemede Kullanılan Yöntem

Örnek hacminin belirlenmesinde aşağıdaki oransal örnek hacmi formülü kullanılmıştır

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_{\hat{p}_x}^2 + p(1-p)}$$

Formülde;

(Newbold, 1995; Miran, 2002).

$$\sigma_{\hat{p}_x}^2 = \text{Oranın Varyansı}$$

n: Örnek hacmi

N: Anakitlenin birey sayısını

p: oran (p: 0.5 alınmıştır).

Buna göre %95 güven aralığı ve % 10 hata payı ile örnek hacmi 81 işletme olarak bulunmuştur. Örnek hacmi köylere oransal olarak dağıtılmıştır. Örneğe seçilecek çiftçilerin belirlenmesinde tesadüfi örnekleme yönteminden yararlanılmıştır.

İncelenecek işletmelerde değişken masraflar hesaplanarak işletme büyüklük gruplarına göre karşılaştırmalar yapılmıştır. İşletmeler arası değerlendirmelerde uygun istatistiksel testler ve oransal karşılaştırmalardan yararlanılmıştır.

3.2.3. Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntem

Sahada yapılacak çalışma doğrultusunda işletmelerin sosyo-ekonomik durumu, üretim, yem temini, ürünlerin pazarlanması gibi faktörler araştırma kapsamına analiz edilmiştir. Değerlendirmeler işletme ölçekleri bakımından yapılmıştır. Araştırmaya dahil edilecek işletmeler hayvan sayılarının frekansına göre küçük işletmeler, orta işletmeler ve büyük işletmeler olarak analiz edilmiştir. İşletmelerin hayvan sayılarına göre, büyüklük ölçütleri (Çizelge3.1)'de özetlenmiştir.

Çizelge 3.1. İşletme Grupları Dağılımı

Gruplar	Sığır Sayısı	İşletme Büüklüğü	Frekans	%
1. Grup	1-5 baş	Küçük İşletmeler	36	44.4
2. Grup	6-10 baş	Orta İşletmeler	29	35.8
3. Grup	10+ baş	Büyük İşletmeler	16	19.8
Toplam			81	100.0

Veriler Tanımlayıcı istatistikler kullanılarak değerlendirilmiştir.

Likert tipi sorularda; 5.00=Kesinlikle Katılıyorum, 4=Oldukça Katılıyorum, 3=Orta Derecede Katılıyorum, 2= Az Katılıyorum, 1=Kesinlikle Katılmıyorum'u ifade etmektedir.

Tüm Likert tipi sorularda ortalamaların yorumlanmasında bir skala geliştirilip tutum ölçekleri buna göre yorumlanmıştır (Palaz ve Boz, 2008).

0-1.49 Kesinlikle etkisiz (KKE),

1.50-2.49 Az etkili (AE),

2.50-3.49 Orta etkili (ORE),

3.50-4.49 Oldukça etkili (OLE),

4.50-5.00 Kesinlikle etkili (KE)

4.ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. İşletmecilerin Genel Özellikleri

4.1.1. İşletmecilerin Eğitim Durumu

Kahramanmaraş ili Merkez ilçede süt sığırcılığı işletmelerindeki personelin eğitim durumları incelendiğinde, araştırmaya katılan işletmesahiplerinin eğitim düzeyinin ağırlıklı olarak ilkokul mezunu (%53.1) olduğu tespit edilmiştir. İlkokul eğitim düzeyini %19.8 ile ortaokul ve %17.3 ile lise mezunları takip etmektedir. Ankete konu olan işletme sahiplerinin eğitim düzeyleri işletme ölçekleri itibariyle sınıflandırılarak Çizelge 4.1’de verilmiştir. İşletme büyüklüğü arttıkça eğitim seviyelerinin arttığı tespit edilmiştir.

Ankara ve Aksaray bölgesinde süt sığırcılığı kapsamında yapılan çalışmada işletme sahiplerinin iki il için sırasıyla % 63.0 ve %76.0’i ilkokul, %14.5 ve %1.4’ünü yüksek okul olduğu görülmüştür (Tatar 2007). Araştırma sonucunda bulunan %53.1’lik ilkokul mezunu oranı ile Ankara ve Tokat ilindeki %63 ve %76’lık oranına benzerlik göstermiş, bu oranın biraz altında bir değer elde edilmiştir. Ayrıca Kahramanmaraş ilindeki çalışmada yüksek okul mezunlarının, Ankara’daki %14.5 yüksek okul mezunu oranının altındadır. Tokat ilindeki %1.4’lük oranın ise üzerinde bulunmuştur.

Süt sığırcılığı, süt üretimi, hayvan bakımı, sağlığı, yemleme, ekonomik üretim maliyeti hesaplama gibi kendi içerisinde geniş bir araştırma alanını kapsar. Bu doğrultuda üreticilerin birçok bilgiye ve sektördeki gelişmelere açık ve kendini yenileyen bir konumda olmalıdırlar. Eğitimin seviyesi yükseldikçe işletmelerin yenilikleri benimseme ve gelişen teknolojiyi takip edip uygulayabilme imkânının artacağından işletmelerinin eğitim düzeyi önem arz etmektedir. Bu çalışmada elde edilen veriler ile farklı illerde yapılan önceki çalışmalarda elde edilen veriler bazıları ile benzerlik göstermiş bazılarında göstermemiştir. Buda gösteriyorki araştırma yapılan illerin, yada ilçelerdeki işletmecilerin eğitim durumları bölgeler arası farklı göstermektedir.

Çizelge 4.1. İşletme Sahiplerinin Eğitim Düzeyi

	1-5 Baş	%	6-10 Baş	%	11-+ Baş	%	Toplam Kişi	%
Okur Yazar	3	8.3	2	6.9	1	6.3	6	7.4
İlk Okul Mezunu	21	58.3	15	51.7	7	43.8	43	53.1
Ortaokul Mezunu	3	8.3	10	34.5	3	18.8	16	19.8
Lise Mezunu	9	25.0	1	3.4	4	25.0	14	17.3
Üniversite Mezunu	-	-	1	3.4	1	6.3	2	2.5
Toplam	36	100.0	29	100.0	16	100.0	81	100.0

4.1.2. İşletmecilerin Sektörde Bulunduğu Süre

Araştırma kapsamına dâhil edilen işletmeler ile yapılan görüşmede işletmecilerin bu sektörde bulunduğu süreler araştırılmış, sonuçlar Çizelge 4.2’de özetlenmiştir. Çizelgeye göre, küçük ölçekli işletmelerin deneyimleri 1 ila 10 yıl arasında yoğunlaşırken, orta ve büyük ölçekli işletmelerin deneyim süresi 11 ila 20 yıl arasında yoğunlaşmaktadır. İşletmecilerin sektörde buldukları bu süre üretimini yaptıkları süt sığırcılığı bakımından tecrübe ve deneyim kazanma yönünden yeterli bir süredir.

Çizelge 4.2. İşletmecilerin Süt Sığırcılığı Deneyimleri

Yıl	1-5 Baş	%	6-10 Baş	%	11-+ Baş	%	Toplam Kişi	Ortalama%
1-10	17	47.22	7	24.13	3	18.75	27	30.03
11-20	11	30.55	18	62.06	8	50.00	37	47.53
21-45	8	22.22	4	13.79	5	31.25	17	22.42
Toplam	36	100.0	29	100.0	16	100.0	81	100.0

4.1.3. Aile Fertlerinin İş Tercihi

Araştırma kapsamındaki işletmelerin aile fertlerinin iş tercihleri sorulmuş ve alınan cevaplar Çizelge 13’de özetlenmiştir. İşletmecilerin, %71.6’sının süt sığırcılığı dışında farklı bir iş dalında çalıştıkları tespit edilmiştir. İşletme grupları içerisinde farklı bir meslekte çalışma durumu birbirine yakın değerler çıkmış, gruplar ölçeğinde işletmeciler dışarıda farklı bir meslekte çalışmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca araştırma

kapsamındaki işletmelerde yapılan gözlemlerde hayvanlar ile ilgilenen kişinin sabit olmadığı, aile bireylerinden herhangi bir kişinin ilgilendiği saptanmıştır. Hayvan bakımını farklı kişilerin yapmasından dolayı ahır içindeki hayvanların sürü takibinde sorun yaşanması olasıdır.

Çizelge 4.3. İşletmeci Aile Fertlerinin İş Tercihleri

	1-5	%	6-10	%	11-+	%	Toplam	İşletmeler
	Baş		Baş		Baş		Kişi	Ortalaması%
Farklı Bir Sektörde Çalışmıyorum	11	30.55	6	20.68	6	37.5	23	28.4
Farklı Bir Sektörde Çalışıyorum	25	69.44	23	79.31	10	62.5	58	71.6
Toplam	36	100.0	29	100.0	16	100.0	81	100.0

4.2. İşletmecilerin Sosyal- Çevre İlişki Durumu

Süt sığırcılığı üretimi yapan işletmecilerin süt sığırcılığı hususunda genel bilgi edinimleri ayrıca çevre ve sosyal ilişki durumları işletmecilere yöneltilmiş ve alınan cevaplar doğrultusunda gruplar içinde ve genel toplamda ortalama çevre ve sosyal ilişki durumları ne seviyede olduğu Çizelge 4.4’de belirtilmiştir.

İşletmeciler gazete ya da magazin basını, radyo ve televizyonda süt inekçiliği ile ilgili bilgi edinmeleri 4.47, 4.54 ve 4.16 tutum ölçeği ile neredeyse hiç olmadığı tespit edilmiştir. Sadece üçüncü grup işletmeciler yıl içerisinde birkaç kez televizyonda süt inekçiliği ile ilgili program izlediğini belirtmişlerdir. İşletmecilere köydeki diğer çiftçiler ile görüşme aralıkları sorulmuş, tüm gruptaki işletmeciler, 2.38 tutum ölçeği ile haftada birkaç kez görüşüğünü belirtmişlerdir.

Çizelge 4.4. İşletmelerin Sosyal Çevre İlişki Durumu-1

	1-5 Baş	6-10 Baş	11- +Baş	İşletmeler Ortalaması
Gazete dergi yada magazin süt inekçiliği ile ilgili yazı okuma sıklığı	4.50	4.72	3.94	4.47
Radyoda süt inekçiliği ile ilgili program takip etme sıklığı	4.36	4.72	4.63	4.54
Televizyonda süt inekçiliği ile ilgili program takip etme sıklığı	4.03	4.55	3.75	4.16
İnternette süt inekçiliği ile ilgili bilgi alma sıklığı	4.19	4.69	4.31	4.40
Köydeki diğer çiftçiler ile görüşme sıklığı	2.58	2.21	2.25	2.38

1:her gün, 2:haftada birkaç kez, 3:ayda birkaç kez, 4:yılda birkaç kez, 5:neredeyse hiç.

İşletmecilere ikamet ettikleri köye en yakın tarım müdürlükleri, ziraat fakültesine uğrayıp uğramadıkları bu kurumlardaki teknik elemanlardan, mühendislerden veterinerlerden bilgi alıp almadıkları sorulmuş, işletmeler ortalamasında elde edilen 4.01 ve 3.94 tutum ölçeği ile yıl içerisinde en az bir kere tarım il ilçe müdürlüklerine uğradıkları sonucu ortaya çıkmıştır (Çizelge 4.5). İşletmecilerin ziraat fakülteleri ile olan ilişkilerinde ise ziraat fakültesi elemanları ile görüşmede ve bu elemanlardan bilgi almada sırasıyla 4.70 tutum ölçeği ve 4.68 tutum ölçeği ile neredeyse hiç olmadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 4.5. İşletmelerin Sosyal- Çevre İlişki Durumu-2

	1-5 Baş	6-10 Baş	11+ Baş	İşletmeler Ortalaması
Tarım İl ve İlçe Müdürlüklerinde Yetkililer ile Görüşme Sıklığı	4.08	4.07	3.75	4.01
Bu Elemanlardan Süt İnekçiliği İle İlgili Bilgi Alma Durumu	4.00	3.97	3.50	3.94
Serbest Veterinerden süt ineği yetiştirme konusunda bilgi alma durumu	3.78	3.86	3.38	3.73
Herhangi bir tarımsal konferansa katılma	4.42	4.90	4.69	4.64
Ziraat fakültesi elemanları ile görüşme	4.61	4.76	4.81	4.70
Ziraat fakültesi elemanlarından bilgi alma	4.50	4.79	4.88	4.68

1:her gün, 2:haftada birkaç kez, 3:ayda birkaç kez, 4:yılda birkaç kez, 5:neredeysen hiç.

4.3.İşletmelerin Yapısal Özellikleri

4.3.1.İşletmelerin Süt Sığırı Varlığı

İşletmelerde, işletme başına düşen süt sığırı ve buzağı sayıları Çizelge 16'da incelenmiştir. İşletme başına düşen süt sığırı ortalaması birinci grup işletmelerde 3.44 baş, ikinci grup işletmelerde 7.62 baş ve üçüncü grup işletmelerde 17.19 baş ortalama süt sığırı varlıkları tespit edilmiştir (Çizelge 4.6). İşletmeler ortalamasında süt sığırı 7.65 baş olarak saptanmıştır. Ayrıca işletmelerde bulunan buzağı varlıkları, sırasıyla, birinci grup işletmelerde 0.75 baş, ikinci grup işletmelerde 2.07 baş ve üçüncü grup işletmelerde 4.75 baş olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.7). İşletmelerin süt sığırı varlıklarında %92.49 oranında kültür ırkı sığırlarının olduğu saptanmıştır.En küçük işletme grubu olan birinci grup işletmelerde yerli ve melez ırk oranı diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tatar (2007), Ankara ve Aksaray illerinde yapmış olduğu çalışmalarda, işletmelerin süt sığırı varlıklarının Ankara'da %93.9 ve Aksaray'da %84.4 oranında kültür ırkı olduğunu tespit etmiştir.

Tokat ili Niksar ilçesinde süt sığırcılığı işletmelerindeki araştırmada işletmelerde %14.78'i kültür, %56.29'u melez ve %34.76'sı yerli ırk olarak saptamıştır (Yeteroğlu, 2010).

Boz (2013), Doğu Akdeniz bölgesinde yaptığı çalışmada, işletmelerin %71'inde kültür ırkı süt sığırı, %49'unda yerli ırk süt sığırı ve %19'unda melez ırk süt sığırı bulunduğunu tespit etmiştir. Süt sığırı dağılımında önceki çalışmalarda da anlaşıldığı gibi bölgeler arası ırk dağılımlarında farklılıklar görülmektedir. Kahramanmaraş ili genelindeki hayvan popülasyonunun, %29.99 kültür ırkı, %60 melez ırk ve %10 yerli ırk şeklindedir. (Çizelge 8).

Bu çalışmada araştırma kapsamındaki işletmelerden elde edilen % 92.49'luk kültür ırkı varlığının yüksek çıkmasının sebebini, araştırma kapsamındaki işletmelerin Kahramanmaraş Damızlık Sığır Yetiştiriciliği Birliğine (DSYB) kayıtlı olanlar ile yapılmasından kaynaklanmıştır.

Çizelge 4.6. İşletmeler Irklar Dâhilinde Sığır Sayıları

Irklar	1-5		6-10		11-+		İşletmeler Ortalaması	İşletmeler Ortalaması%
	Baş	%	Baş	%	Baş	%		
Kültür(Baş)	3.08	89.53	6.49	93.37	15.94	87.26	6.84	92.49
Yerli(Baş)	0.11	3.19	0.24	3.02	0.25	1.45	0.17	2.06
Melez(Baş)	0.25	7.26	0.89	3.60	1	5.81	0.62	5.44
Toplam(Baş)	3.44	100.0	7.62	100.0	17.19	100.0	7.65	100.0

Çizelge 4.7. İşletmeler Süt Sığırı ve Buzağı Varlıkları

	1-5 Baş	6-10 Baş	11-+ Baş	İşletmeler Ortalaması
Süt Sığırı Sayısı (Baş)	3.44	7.62	17.19	7.65
Buzağı Sayısı (Baş)	0.75	2.07	4.75	2.01
Toplam Hayvan Sayısı(Baş)	4.19	9.69	21.94	9.68

4.3.2. İşletmelerde Süt Üretim Miktarı ve Hayvanların Sağım Süreleri

Araştırma kapsamındaki süt sığırcılığı işletmelerinde hayvan başına bir günlük süt verimlerisorulmuş ve işletme grupları ve işletmeler ortalamasında bir günlük süt verimleri kg cinsinden hesap edilmiştir (Çizelge 4.8).

Birinci gruba dâhil olan üreticilerin bir baş sığırdan elde ettikleri süt miktarı, 14.58 kg'dır. Bunu takiben ikinci grupta üretim değeri 16.00 kg ve üçüncü grupta 18.25 kg olarak tespit edilmiştir. Çizelgedetüm grupların ortalaması alındığında günlük süt üretimi 16.27 kg olduğu tespit edilmiştir. Birinci grup işletmelerden üçüncü grup işletmelere doğru süt sığırı adeti arttıkça günlük elde edilen süt üretim miktarının da arttığı saptanmıştır. Sağılan hayvanların sağım süresi birinci grupta işletmelerde ortalama 255 gün ikinci grupta 284 gün ve üçüncü grupta ortalama 307 gündür. İşletmeler ortalamasında laktasyon süresi 282 gün olarak bulunmuştur.

İşletmelerde yıllık süt üretim değerleri hesaplandığında birinci grup işletmeciler bir sağım dönemindeki ürettikleri süt miktarı, birinci grup işletmelerde hayvanın başına bir sağım dönemindeki süt üretim miktarı 3.717.9 kg ikinci grup işletmelerde 4544.0 kg ve üçüncü grup işletmelerde 5602.7 kg olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.9).

İlban(2010), yaptığı çalışmada sağım süresi ortalaması 249.55 gün olduğunu tespit etmiştir. Kahramanmaraş merkez ilçede elde edilen 282 gün sağım süresi değeri, İlban (2010) çalışmasında elde ettiği değer üzerinde bir veri elde edilmiştir.

Sağım sürelerinin işletmeden işletmeye gerekse bölgeler arasında farklı çıkmasının sebebi hayvanın ırkı, hayvanların bulunduğu yerin iklimi veya üreticilerin hayvan kayıtlarını düzenli tutmamalarından ileri gelmektedir. Hayvanın tohumlama tarihi, kuruya çıkartılma tarihleri düzenli ve kayıt altında tutulduğunda sağlıklı bir sağım süresi elde edilmesi mümkün olabilmektedir.

Çizelge 4.8. İşletmelerin Süt Verimi(kg/gün) ve Sağılan Hayvanların Sağım Süreleri(Gün)

	1-5 Baş	6-10 Baş	11+Baş	İşletmeler Ortalaması
Süt Verimi Kg/Baş/Gün	14.58	16.00	18.25	16.27
Sağım Süresi(Gün)	255.00	284.00	307.00	282.00

4.3.3. İşletmelerin Bir Yıl İçerisindeki Süt Üretim Değeri

İşletmelerin, işletme grupları dâhilinde ve işletmeler ortalamasında, ortalama süt sığırı sayıları, bir günlük hayvan başına aldıkları süt miktarı (kg), hayvanların bir sene içindeki sağım süreleri, bir sağım döneminde bir baş hayvandan alınan süt miktarı (kg) ve işletme başına süt verimi yapılan araştırmalar sonucunda Çizelge 19'da özetlenerek sunulmuştur. Araştırma kapsamındaki işletmelerin işletme başına düşen ortalama süt sığırı

sayısı 7.65 baş bulunmuştur. Ayrıca, süt verimleri ise bir baş hayvan, 16.27 kg, ortalama sağım süreleri 282 gün, bir sağım dönemindeki süt verimleri bir baş hayvanın, 4621.50 kg ve işletme başına ortalama süt üretim miktarı 47907.30 kg hesaplanmıştır. TÜİK 2012 yılı verilerine göre Türkiye’de kültür ırkı süt sığırlarının bir laktasyon (yıl içindeki süt verim aralığı) süresinde elde edilen süt miktarı ortalaması 3869.00 kg hesaplanmıştır (Anonim, 2012a). Araştırma kapsamındaki işletmelerde bu değer 4621.50 kg olduğu saptanmıştır

Çizelge 4.9. İşletmelerin Bir Yıl İçindeki Süt Üretim Miktarları

	1-5 Baş	6-10 Baş	11- +Baş	İşletmeler Ortalaması
Süt Sığırı Sayısı(Baş)	3.44	7.62	17.19	7.65
Süt Verimi(Gün/lt)	14.58	16.00	18.25	16.27
Ortalama Sağım Süresi(Gün)	255	284	307	282.00
Bir Sağım Döneminde ki Süt Verimi(kg/baş)	3717.9	4544.0	5602.7	4621.50
İşletme Başına Süt üretimi(Kg)	12786.4	34625.2	96310.4	47907.30

4.3.4. İşletmelerin Arazi Varlığı

Araştırma kapsamındaki süt sığırı işletmelerinin, arazi varlıklarında %67.05’inin mülk arazisi olduğu ve %32.91’inin ise kiralık arazi varlıklarının olduğu yapılan araştırma neticesinde tespit edilmiştir. Arazi varlığının %78.5’inin sulu arazi ve %21.5 ise kuru arazilerden oluşmaktadır (Çizelge 4.10). Ortalama işletme arazisi büyüklüğü 34.97 da olarak tespit edilmiş, işletme arazi büyüklüğü, işletme ölçeklerine doğru orantılı olarak artmıştır.

Çizelge 4.10. İşletmeler Arazi Varlığı

Arazi	1-5 Baş	%	6-10 Baş	%	11-+ Baş	%	İşletmeler Ortalaması	İşletmeler Ortalaması%
Mülk(da)	11.94	95.55	19.64	100.0	38.78	53.28	23.45	67.05
Kira(da)	0.55	4.40	-	-	34.00	46.71	11.51	32.91
Toplam	12.49	100.0	19.64	100.0	72.78	100	34.97	100.0
Sulu(da)	8.62	89.01	12.39	63.08	61.31	84.24	27.44	78.46
Kuru(da)	3.87	30.98	7.25	36.91	11.46	15.74	7.52	21.50
Toplam	12.49	100.0	19.64	100.0	72.78	100.0	34.97	100.0

4.3.5. İşletmelerin Bitkisel Ürün Üretimi

İşletme sahiplerine süt sığırcılığı, süt üretiminin yanı sıra işletmelerinde herhangi bir bitkisel ürün üretimi yapıp yapmadıkları sorulmuş ve alınan cevaplar doğrultusunda araştırma kapsamındaki 81 işletmenin %60.49'unun herhangi bir bitkisel ürün üretimini yapmadıkları tespit edilmiştir. Bitkisel ürün üretimi yapan 81 işletmenin %39.51'lik kesiminin üretimini yaptığı bitkisel ürünlerin ekim alanları ile ilgili bilgiler Çizelge 4.11'de özetlenmiştir.

Bitkisel üretim yapan %39.51'lik kesimin üretimini yaptığı bitkisel ürünler ağırlıklı %49.65 mısır ve %32.12 buğday üretimi olduğu, ayrıca işletmecilerin %9.95 oranında arpa ve %8.26 oranında yonca üretimi yaptıkları tespit edilmiştir.

İşletmecilerin sahip oldukları ortalama 34.97 da'lık arazi varlığı içerisindeki bu ürünlerin üretimi, %79.59 olup geri kalan kısımda bazı sebze çeşitlerinin üretimini yapmakta oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca bazı işletmecilerin sahip oldukları arazi varlıklarının çok parçalı olmasından dolayı herhangi bir bitkisel ürün üretimi yapmadıkları da gözlemlenmiştir.

Kahramanmaraş ili Merkez ilçeye bağlı köylerde araştırma kapsamındaki işletmecilerin büyük bir çoğunluğunun bitkisel ürün üretimi yapmadıkları tespit edilmiştir. Araştırma alanındaki gözleme dayalı bilgiler doğrultusunda işletmecilerin büyük çoğunluğunun küçük ve orta ölçekli üreticilerden oluşmuştur. İşletmeciler ekonomik bir bitkisel ürün üretiminde yeterli sermayelerinin olmaması nedeni ile arazi sahibi olmadıkları belirtmişlerdir. Ayrıca köylerin merkeze olan yakınlığından dolayı 1-5 baş ve 6-10 baş işletme sahipleri şehirde farklı bir meslekte çalışmakta oldukları görülmüştür.

Bu işletmecilerin üretimini yaptıkları süt sığırcılığını ticari olarak yapmamakta oldukları anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.11. İşletmeler Bitkisel Ürün Üretimi

Ekilen Ürün Cinsi	1-5 Baş	%	6-10 Baş	%	11-+ Baş	%	İşletmeler Ortalaması	İşletmeler Ortalaması%
Buğday	5.50	51.39	7.72	62.05	13.61	22.49	8.94	32.12
Arpa	0.28	2.64	1.10	8.84	6.94	11.47	2.77	9.95
Mısır	2.50	23.60	2.59	20.81	36.38	60.14	13.82	49.65
Yonca	2.31	21.81	1.03	8.27	3.56	5.88	2.30	8.26
Toplam	10.59	100.0	12.44	100.0	60.49	100.0	27.83	100.0

4.4. İşletmelerin İşletme İçi Çalışma Tutumları

4.4.1. İşletme İçi Kayıt Tutma Durumu

Hayvanların doğum tarihlerinin kayıt altında tutulması sayesinde hayvan ile ilgili herhangi bir bilgiye ihtiyaç duyulduğunda o hayvanın kayıt tutanağına bakılarak yerinde ve doğru karar verilebilmesi bakımından önemli olan bu kayıt tutumu işletmecilere sorulmuş ve cevaplar Çizelge 4.12’de özetlenmiştir. İşletmeler ortalamasında işletmecilerin,%34.6’sı doğan hayvanların doğum tarihi, şekli ve tipini kayıt altına almıyorken, %65.4’ü bu kayıtları tuttuklarını belirtmişlerdir. Ayrıca işletme büyüklükleri arttıkça bu kaydı tutma oranının arttığı saptanmıştır (Çizelge 4.12). İşletme büyüklük grupları itibari ile incelendiğinde ikinci ve üçüncü grupta bu kaydı tutma değeri sırasıyla, %89.65 ve % 87.5 iken birinci grup işletmecilerde bu değer %36.11’dir.

İşletme sahiplerine yöneltilen diğer bir kayıt tutma sorusu, tohumlama tarihi, sığırların adı ve numarası kayıdır. Gruplar ortalamasında tohumlama tarihi, sığırların adı ve numarasını kayıt tutanlar %86.4, bu kaydı tutmayanlar %13.6 olduğu yapılan çalışma sonucunda elde edilmiştir. İşletmecilerin bu kaydı düzenli tutmaları sayesinde hayvanın gebe kaldıktan sonra bir sonraki kızgınlık göstereceği zaman ayarlanması bakımından önemlidir. İşletmelerin büyüklük grupları itibari ile incelendiğinde, işletme sahiplerinin bu kaydı tutma değerleri, işletme başına hayvan sayısı arttıkça kayıt tutma yüzdesinin de arttığı görülmüştür. İşletmelerde tutulan bir diğer kayıt olan, sürüden çıkarılan hayvanların kayıtlarını araştırma kapsamındaki işletme sahipleri sürüden çıkarılan hayvanlara ait

kayıtları % 16'sı bu kaydı tuttuklarını belirtirken,%84'ü bu kaydı tutmadıklarını saptanmıştır (Çizelge 4.12).

(Nizam, 2006), Süt verimlerini ölçmeye yönelik tutulan kayıtların her bir hayvanın günlük ve laktasyon süt verimlerini göstermesi açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Bunu bilmenin, işletmeye damızlık olarak ayıracağı, elden çıkaracağı ya da kesime göndereceği hayvanları seçme olanağı sağlayacağı, Ayrıca süt verim kayıtları işletme verimliliğinin ölçülebilmesi için de gerekli olduğunu belirtmiştir.

İşletme sahiplerine yöneltilen bir diğer soru, işletme içerisinde sağılan hayvanlardan elde edilen günlük toplam sütün kayıt altına alınıp alınmadığı yönündedir. İşletme sahiplerinden bir günlük üretilen sütü kayıt ediyorum diyenler, %65.4, bu kaydı tutmadıklarını belirtenler %34.6'dır. Bu bilgiler yemlemede ve sürü yönetimine yardımcı olmaktadır. Anket yapılan işletme sahiplerine üretimini yaptıkları sütün içeriğindeki yağ, protein ve kuru maddesinin analizini yaptırıp yaptırmadıklarını öğrenmek amacıyla alınan cevaplar, sütteki bu değerlerin analizini yaptıranlar işletmeler ortalamasında %9.9'u yaptırdıklarını belirtirken, işletmecilerin%90.1'i söz konusu analizlerin yaptırmadıklarını belirtmişlerdir. Üretilen sütün protein, yağ, kuru madde miktarı ölçümü süt satımında önemli bir yer tuttuğu yapılan araştırma sonucunda gözlemlenmiştir. Sütün pazarlandığı alanlarda alıcı aldığı sütün öncelikle yağ içeriğine ve protein içeriğine bakarak almakta ve sütün alım fiyatını belirlemede etkili olduğu saptanmıştır.

İşletmelerde hayvanların kuruya çıkartılma tarihlerinin kayıtlarının tutumunda, işletmecilerin, % 24.7'si bu kaydı tuttuklarını belirtirken, %75.3 ise böyle bir kayıt tutmadıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.12).

Sağlık sorunları ile ilgili olarak tutulan kayıtlar genel olarak sağlık problemlerini, bu problemler için yapılan harcamaları, hayvanların hangi dönemde hangi hastalığa duyarlı olduklarını ve bu sebeplerden dolayı damızlık olarak ayrılacak hayvanlara karar verilmesini sağlar (Nizam,2006).

İşletmecilerin %53.1'lik kısmı bu kaydı tuttuklarını belirtirken, böyle bir kayıt tutmadıklarını belirtenlerin oranı ise %46.9'dur

Uygulanan yemleme düzenine göre hayvanlara verilen yem miktarı mutlaka kayıtlı olmalıdır. Bu her hayvana bir günde ne kadar kaba ve kesif yem verildiğinin bilinmesini sağlar. Böylece verim durumuna göre ihtiyaç olan yem miktarı tespit edilerek hazırlıklar ona göre yapılır.

Aydın ilinde süt sğircılığı işletmeleri ile yapılan çalışmada yem tüketimi ile ilgili tutulan kayıtların yem maliyetlerinin hesaplanabilmesine, işletmede kaba yem ve kesif yem planlaması yapılabilmesine, satın alınacak yemlere önceden karar verilebilmesini sağladığı belirtilmiştir (Nizam,2006).

Yemleme ile ilgili kayıt tutma durumları incelendiğinde, işletmelerin %28.4' kayıt tutarken %71.6'sı yemlemeye ilişkin herhangi bir kayıt tutmadıklarını ifade etmişlerdir (izelge 4.12).

Çizelge 4.12. İşletmelerin Kayıt Tutma Durumu

	1-5 Baş		6-10 Baş		11-+ Baş		Ortalama	
	İşletme	%	İşletme	%	İşletme	%	İşletme	%
Doğum Tarihi, Doğum Şekli								
Kayıt	23	63.88	3	10.34	2	12.5	28	34.6
Tutmayanlar								
Kayıt Tutanlar	13	36.11	26	89.65	14	87.5	53	65.4
Tohumlama Tarihi, Sığırların Adı ve Numarası								
Kayıt	8	22.22	3	10.34	-	-	11	13.6
Tutmayanlar								
Kayıt Tutanlar	28	77.77	26	89.65	16	100	70	86.4
Sürüden Çıkarılan Hayvanların Kaydı								
Kayıt	35	97.22	26	89.65	7	43.75	68	84.00
Tutmayanlar								
Kayıt Tutanlar	1	2.77	3	10.34	9	56.25	13	16.00
Üretilen Sütün Kayıt Tutumu (Gün)								
Kayıt	16	44.44	6	20.68	6	37.5	28	34.6
Tutmayanlar								
Kayıt Tutanlar	20	55.55	23	79.31	10	62.5	53	65.4
Sütteki Yağ, Protein, Kuru Madde Miktarı								
Kayıt	34	94.44	27	93.10	12	75	73	90.10
Tutmayanlar								
Kayıt Tutanlar	2	5.55	2	6.89	4	25	8	9.90
Kuruya Çıkartma Tarihi								
Kayıt	27	75	24	82.75	10	62.5	61	75.3
Tutmayanlar								
Kayıt Tutanlar	9	25	5	17.24	6	37.5	20	24.7
Aşılama								
Kayıt	22	61.11	11	37.93	5	31.25	38	46.9
Tutmayanlar								
Kayıt Tutanlar	14	38.88	18	62.06	11	68.75	43	53.1
Yemleme								
Kayıt	27	75.0	22	75.86	9	56.25	58	71.6
Tutmayanlar								
Kayıt Tutanlar	9	25.0	7	24.13	7	43.75	23	28.4
Toplam	36	100.0	29	100.0	16	100.0	81	100.0

4.4.2. Sığırlara Uygulanan Aşılar

Şap hastalığı ülkeler arası hayvan ve hayvansal ürün ticaretini olumsuz yönde etkileyen büyük ekonomik kayıplara neden olan çift tırnaklı hayvanların akut ve bulaşıcı viral bir hastalıktır (Anonim,2013b).

Şap hastalığı başta sığır ve domuzlar olmak üzere evcil ve yabani çift tırnaklı hayvanların ağız, meme ve interdigital bölgelerinde vezikül, erozyon ve ülserlerle karakterize bir hastalıktır. Ateşle seyreden hastalık oldukça bulaşıcı ve akut seyirlidir (Smith 2009; Sobrino ve ark., 2001).

Türkiye'nin bütün bölgelerinde şap hastalığı görülmekte olup daha çok hayvan hareketlerinin yoğun olduğu devletin aşılama kampanyalarının az yapıldığı bölgeler daha çok görülmektedir (İmren ve Şahal, 1996).

Araştırma kapsamındaki işletme sahiplerine hayvanlara uyguladıkları aşı çeşitleri sorulmuş ve alınan cevaplar Çizelge 4.13'de özetlenmiştir. İşletme sahiplerinin hayvanlarına şap aşısı yaptırma durumu incelendiğinde, işletmeler ortalamasında %84'ü hayvanlara şap aşısı yaptırdıkları, %16'sı ise şap aşısı yaptırmadıkları sonucu saptanmıştır (Çizelge 4.13).

Bruselloz, özellikle Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz ve Ortadoğu coğrafyası başta olmak üzere dünyanın birçok farklı bölgesinde önemli bir hayvan sağlığı ve halk sağlığı problemidir (Can, 2010).

İşletmeler ortalamasında işletmecilerin hayvanlara brucella aşısı yaptırma durumları, %77.3'ü hayvanlara brucella aşısı yaptırdıklarını belirtirken, %22.6'sı bu aşıyı yaptırmadıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.13).

Bir diğer aşı olan triangle aşısının araştırma kapsamındaki işletmelerin %98.8'sinin bu aşıyı yaptırmadıkları tespit edilmiştir. Triangle aşısını yaptıranların oranı ise %1.2 olmuştur (Çizelge 4.13).

Şarbon (anthrax), tüm omurgalı hayvanlarda görülen bulaşıcı ve öldürücü bir hastalıktır (Anonim,2013c).Hayvan sağlığı için önemli olan bir diğer aşı olan şarbon aşısı uygulamasını ise araştırmaya katılan işletmelerin %4.9'u bu aşıyı yaptırırken, %95.1'i şarbon aşısını yaptırmadıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.13).

Yanıkara hastalığı, genellikle mera mevsiminde görülen bir hastalık olduğu için aşılama hayvanlar meraya çıkmadan önce yapılmaktadır (İmren ve Şahal, 1996). İşletme

sahiplerinin hayvanları yayılıma çıkartmadan önce yaptırılan bu aşıyı %93.8 oranı ile yaptırmadıkları ve %6.2 oranı ile de yaptırdıkları sonucu tespit edilmiştir. Kahramanmaraş ili Merkez ilçede yaygın bir mera alanı olmadığından dolayı bu aşının uygulama oranı düşük çıkmıştır. İşletmecilerin hayvanlara aşı uygulama tutumları incelendiğinde ağırlıklı olarak işletmelerin %84'ü ve 77.3'ü şap ve brucella aşılarını yaptırdıkları tespit edilmiştir.

Bölgede ağırlıklı olarak şap ve brucella hastalığının yaygın olduğu gözlemlenmiş ve işletmeciler tarafından bu aşılardan ağırlıklı olarak uyguladıkları anlaşılmıştır. Ayrıca, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının 2012 tarihli tarımsal desteklemelere ilişkin hayvanlara aşı desteklemesinde büyük baş hayvanlar için hayvan başına şap aşısında, 0.75 TL brucella aşısında hayvan başına 1.5 TL desteklemesi bulunmaktadır (Anonim, 2013d). Devlet tarafından yapılan bu desteklemelerinde hayvan sağlığı bakımından önemli olan aşılardan işletmeciler tarafından hayvanlara uygulamasını artırması olasıdır.

Çizelge 4.13. Hayvanlara Yapılan Bazı Aşıların Uygulanma Oranları

	1-5 Baş		6-10 Baş		11+ Baş		Ortalama	
	İşletme	%	İşletme	%	İşletme	%	İşletme	%
Şap								
Hayır	6	16.7	2	6.89	5	31.25	13	16
Evet	30	83.3	27	93.10	11	68.75	68	84
Brucella Aşısı								
Evet	28	77.7	23	79.3	4	75	55	77.3
Hayır	8	22.2	6	20.6	12	25	26	22.6
Triangle Aşısı								
Hayır	36	100	28	96.5	16	100	80	98.8
Evet	-	-	1	3.4	-	-	1	1.2
Şarbon Aşısı								
Hayır	34	94.4	27	93.1	16	100	77	95.1
Evet	2	5.5	2	6.89	-	-	4	4.9
Yamkara								
Hayır	34	94.4	26	89.5	16	100	76	93.8
Evet	2	5.5	3	10.3	-	-	5	6.2

4.4.3. İşletme İçi Hijyen Kuralları

Araştırmanın bu kısmında işletme sahiplerinin işletme içi uygulanması gereken hijyen kurallarını ne derece uyguladıkları tespit edilmiştir (Çizelge 4.14). Buna göre işletmecilerin hijyen kurallarına uyması, sağım öncesi meme temizliği, sağım makinelerinin temizliği ve sağım sonrası meme temizliğini uyguladıkları, sağım sırasında dikkat edilmesi ve sağım sonrası meme süt kanalı kapanana kadar yemlemeyi kısmen uyguladıkları sonucu tespit edilmiştir. İşletme grupları kapsamında değerlendirmede, işletme sahiplerinin bu uygulamalara olan duyarlılığı işletmecilerin sahip oldukları hayvan sayıları arttıkça hijyen kuralları uygulama tutumlarının da arttığı tespit edilmiştir.

Sağım sonrası meme süt kanalının kapanana kadar hayvanı ayakta bekletecek kadar yemleme yapılması. Hayvan sağlığı bakımından önemlidir. Yeni sağılan bir hayvanın meme uçlarındaki kanallar kapanmamıştır. Hayvan yere oturduğunda zemindeki çeşitli mikroorganizmalar açık olan meme kanalından memeye zarar verebilme ihtimali yüksektir. İşletmecilerin bu uygulamaya dikkat etmedikleri saptanmıştır. Sütün yapısındaki yağ makine kısmındaki aparatlara yapıştığında ve temizlenmediği takdirde mikroorganizmaların yaşaması ve üremesi için uygun bir zemin oluşturacağından sonraki sağımda bu organizmaların süte ve memeye bulaşma ihtimalinden dolayı hem insan sağlığı hem de hayvan sağlığı bakımından önem teşkil etmektedir.

Boz (2013), yaptığı çalışmasında sağım öncesi meme temizliği ve dezenfeksiyonu 4.55 tutum ölçeği ile sağıcının hijyen kurallarına uyması, 4.52'lik tutum ölçeği ile sağım makinelerinin temizliği ve bakımı 4.30 tutum ölçeği ile sağım sonrası meme süt kanalı kapanana kadar ayakta yemleme 3.93 tutum ölçeği ve sağım sonrası meme temizliği ve dezenfeksiyonu 3.74'lik tutum ölçeği ile benzerlik göstermektedir.

Çizelge 4.14. İşletmecilerin İşletme İçi Uygulanması Gereken Hijyen Kuralları Uygulama Tutumu

	1-5 Baş	6-10 Baş	11-+ Baş	Toplam
Sağıcının Hijyen Kurallarına Uyması	3.61	4.31	4.56	4.05
Sağım Sırasına Dikkat Edilmesi	2.14	2.90	3.75	2.73
Sağım Öncesi Meme Temizliği	3.61	4.21	4.56	4.01
Sağım Sonrası Meme Süt Kanalı Kapanana Kadar Yemleme	1.86	2.17	2.44	2.09
Sağım Makinelerinin Temizliği	3.44	4.07	4.50	3.88
Sağım Sonrası Meme temizliği	3.39	4.10	4.31	3.83

1- kesinlikle uygulamıyorum, 2-uygulamıyorum, 3-kısmen uyguluyorum, 4-uyguluyorum, 5- kesinlikle uyguluyorum

4.4.4. Üretilen Çiftlik Gübresinin Değerlendirilmesi

İşletme sahiplerine işletmelerindeki hayvanlardan çıkan gübreyi nasıl değerlendirdikleri sorulmuş ve alınan cevaplar Çizelge 4.15’de özetlenmiştir. İşletmeler ortalamasında işletmeciler ahır gübresini % 48’i imha ettiği, %45’ kendi arazisinde kullandığı, %6.2’sinin bir kısmını kullandığı ve gerisini attığı tespit edilmiştir.

İşletme sahiplerinin yarı yarıya ahır gübresini kendi arazisinde kullandıkları ve imha ettikleri araştırma sonucunda saptanmıştır.

Çizelge 4.15. İşletmelerin Üretilen Gübreyi Değerlendirme Yolları

	1-5 Baş	%	6-10 Baş	%	11+ Baş	%	İşletmeler Ortalaması	%
İmha ediyorum	19	52.7	16	55.1	4	25	39	48.1
Kendi arazime atıyorum	16	44.4	12	41.3	9	56.2	37	45.7
Kullanıyor ve Atıyorum	1	2.77	1	3.44	3	18.7	5	6.2
Toplam	36	100.0	29	100.0	16	100.0	81	100.0

4.4.5.Sağılan Sütün Muhafaza Şartları

Araştırma kapsamındaki işletme sahiplerine yöneltilen, işletmede günlük sağılan sütü nasıl muhafaza ettikleridir. İşletme sahiplerinin verdiği cevaplar, Çizelge 4.16'da özetlenerek sunulmuştur. İşletmecilerin ağırlıklı olarak % 59.3'ü sağılan sütü muhafazada plastik bidon kullanmakta, %24.7'sinin güğüm kullandıkları saptanmıştır. Sütün muhafaza koşullarında önem seviyesi yüksek olan soğutmalı tank kullanımı %6.2olarak tespit edilmiştir. Soğutmalı tank kullanan işletmeciler yakınlarında bulunan süt alıcı firmalarının bazı bölgelere bıraktığı süt toplama tanklarında muhafaza ettiklerini belirtmişlerdir. İşletme ölçeklerine göre çizelge 25 incelendiğinde, birinci grup işletmeciler ağırlıklı %44.4 oran ile sağılan sütü muhafazada güğüm kullanırken, ikinci ve üçünü grup işletmecilerin sütü muhafazada ağırlıklı olarak sırasıyla, %82.7 ve %62.5'i plastik bidon kullanmakta oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.16. İşletmecilerin Sağılan Sütü Muhafaza Koşulları

	1-5	%	6-10	%	11-+	%	İşletmeler	İşletmeler
	Baş		Baş		Baş		Ortalaması	Ortalaması%
Güğüm	16	44.4	1	3.4	3	18.7	20	24.7
Plastik	14	38.8	24	82.7	10	62.5	48	59.3
Bidon								
Krom	5	13.8	1	3.4	2	12.5	8	9.9
Bidon								
Soğutmalı	1	2.7	3	10.3	1	6.2	5	6.2
Tank								
Toplam	36	100.0	29	100.0	16	100.0	81	100.0

4.4.6.Süt Sağımında Uygulanan Metot

İşletme sahipleri süt sağımında uyguladıkları metot, işletmeler ortalaması %55.6'sı el ile sağım yapıyorken, %44.3'ü süt sağımında makine kullandıkları saptanmıştır (Çizelge 4.17). Birinci gruptaki işletmeciler %86.11 ile el ile sağım yapıyorken, ikinci grup işletmecilerde, bu oran %62.06'dır. Birinci ve ikinci grup işletmecilerin süt sağım metotları uygulamasında yoğun olarak el ile sağım yaptıkları tespit edilmiştir. Üçüncü grup işletmecilerin %81.25'inin süt sağımını makine ile yaptığı saptanmıştır. İşletmelerdemakine kullanımı hayvan varlığına doğru orantılı olarak artmıştır.

Kahramanmaraş ilinde yapılan süt sığırcılığı işletmelerinde işletmecilerin, %76'sı makineli sağım yapmaktadırlar. (Kaygısız ve ark.,2008).Diyarbakır ilinde yapılan araştırmada süt sığırcılığı işletmelerinde süt sağımında işletmecilerin %24'ü makineli sağım yapmaktadırlar (Tutkun,1999). Manavgat ilçesinde yapılan çalışmada işletmecilerin %5'i makine ile sağım yapmaktadırlar(Demirtaş,2006).

Önceki çalışmalarda süt sığırcılığı işletmelerinde süt sağımı uygulamasında işletmecilerin makineli sağım uygulamaları bölgeler arası farklılık göstermektedir.

Çizelge4.7.İşletmecilerin süt Sağımında Uyguladıkları Metot

Sağım Şekli	1-5	%	6-10	%	11-+	%	İşletmeler Ortalaması	İşletmeler Ortalaması%
	Baş		Baş		Baş			
Elle Sağım	31	86.11	18	62.06	3	18.75	52	55.6
Makine İle Sağım	5	18.8	11	37.9	13	81.25	29	44.3
Toplam	36	100.0	29	100.0	16	100.0	81	100.0

4.4. İşletmelerde Yem Temini

4.5.1. İşletmecilerin Kesif Yem Temin Şekli

Araştırma kapsamındaki işletme sahiplerine işletmelerinde hayvanlara yedirilen kesif yemleri nereden temin ettikleri sorulmuş ve alınan cevaplar hesaplanmıştır. Kesif yemi dışarıdan alanlar ve kendi işletmesinde yapanlar olarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucu anket kapsamındaki 81 işletmecinin %98.8'i kesif yemi dışarıdan aldıkları tespit edilmiştir. İşletmecilerin, %1.2'si ise kendi işletmelerinde yaptıkları saptanmıştır.

Araştırma alanında yapılan gözlemlerde işletmecilerin kesif yem temininde ürettikleri sütü sattıkları süt toplayıcılarından alındığı saptanmıştır. Her gün düzenli olarak işletmecilerin kapısına kadar gelen süt toplayıcılarının süt karşılığı yem verdikleri gözlemlenmiştir.

İşletmecilerin büyüklük ölçekleri göz önüne alındığında küçük ve orta ölçekli işletme olmalarından dolayı kesif yemi toptan alamamaktadırlar. İşletmeciler, bir kaç torba yemi şehir merkezinden aldıklarında hem fiyat hem de nakliye maliyetinin fazla olmasından dolayı kesif yemi süt toplayıcılarından aldıklarını belirtmişlerdir.

(Boz,2013), süt sgrclğ işletmelerinde yaptığı araştırmada, işletmelerin kesif yem ihtiyacını karşılamada işletmecilerin, %54.4u yem bayisinden ve %20.6s yem fabrikasından aldklarnı, %4.4u ise kendi işletmelerinde yaptklarnı tespit etmiştir.

4.5.2. İşletmecilerin Kaba Yem Temin Şekli

İşletmelerin hayvanlara verilen kaba yem ihtiyaçlarını hangi yollarla temin ettikleri sorulmuştur. İşletme sahiplerine yöneltilen kaba yem temin durumu, kaba yemi kiralık araziden yapanlar, dışarıdan alanlar, kendi arazisinden ve dışarıdan alanlar, kendi arazisinden ve kiralık araziden alanlar kiralık arazi ve dışarıdan alanlar olarak snflandırılmıtır ve alınan cevaplar belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki işletmelerin kaba yem temininin ağırlıklı olarak %72.8ile dışarıdan temin ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra işletme sahiplerinin %11.1i kendi arazisinden %6.2 si kendi arazisi ve dışarıdan, % 3.7si kendi arazisinden ve kiralık araziden, %3.7si kiralık araziden ve dışarıdan, %2.5i kiralık araziden işletmelerin kaba yem ihtiyaçlarını karılamaktadırlar (izelge 4.18).

Çizelge 4.8.İşletmelerin Kaba Yem Temin Durumu

	1-5	%	6-10	%	11-+	%	İşletmeler	İşletmeler
	Ba		Ba		Ba		Ortalaması	Ortalamas%
Kendi Arazisinden	4	11.11	2	6.89	3	18.75	9	11.1
Kiralık Araziden	1	2.77	-	-	1	6.25	2	2.5
Darıdan	28	77.77	25	86.20	6	37.5	59	72.8
Kendi Arazisi ve Darıdan	1	2.77	1	3.44	3	18.75	5	6.2
Kendi Arazisi ve Kiralık Araziden	1	2.77	1	3.44	1	6.25	3	3.7
Kiralık araziden ve Darıdan	1	2.77	-	-	2	12.5	3	3.7
Toplam	36	100.0	29	100.0	16	100.0	81	100.0

İletmeciler işletme grupları içerisinde dikkat çeken bir diğer husus ise, birinci grup işletme sahipleri, %77.77 değer ile dışarıdan ikinci grup işletmeciler, %86.20 değer ile dışarıdan kaba yem ihtiyacını karılıyorken, üçüncü grup işletme sahipler, %37.5 değer ile

kaba yem ihtiyacını dışarıdan karşılamaktadırlar. Üçüncü grup işletmecilerin diğer iki gruba nazaran bu değer daha düşük çıkmıştır.

4.6.İşletmelerin Mera Kullanım Durumları

Merahayvancılığının başta besi hayvancılığı için önem seviyesi en üst düzeydedir. Bunun yanı sıra süt sığırcılığında da mera alanlarının kullanımı işletme içerisinde üretimi yapılan sütün maliyetini aşağı çekmektedir.

Araştırma kapsamındaki işletmelerin çayır ve mera alanlarından faydalanma durumları ele alınıp incelenmiştir. İşletmecilere yöneltilen mera kullanımı, kullanılıyorsa kullanım zamanlarının yanı sıra mera alan genişliği, mera bitki florasının ne derece yeterli olduğu, işletmecilerin çayır ve mera alanlarındaki otlatma kapasitelerinin ne derece yeterli olup olmadığını ve meralarda kapasitenin üzerinde otlatma yapılıyor mu kullandıkları mevcut çayır mera alanları ne ölçüde isteklerini karşılıyor. Hayvansal üretime etki eden etmenler bakımından bilgi edinilmek üzere yapılan araştırma sonuçları çizelgeler halinde hazırlanmıştır.

İşletme sahiplerinin %54.3'ü mera alanlarını kullanmazken, %45.7'si mera alanlarını kullandıkları tespit edilmiştir (Çizelge 4Ç19). Araştırmada dikkat çeken, birinci grup işletme sahipleri %72.22 değeri ile mera kullandıklarını belirtmişlerdir. Buna karşın ikinci ve üçüncü grup işletme sahipleri sırasıyla %75.86 ve %75 oranında mera alanlarını kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Araştırma kapsamındaki bölgede yapılan gözlemlerde mera alanları hususunda bölgede mera alanlarının mera tabirine uymayacak kadar kullanışsız alanların olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca İşletmecilerin hayvanlarını yadıkları mera alanlarının ürünü hasat edilmiş tarlalar ve köy civarındaki üzeri cılız otlarla kaplı boş arazilerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Mera kullanımı,İşletme grupları dâhilinde ayrı ayrı incelendiğinde ağırlıklı olarak %72.22' lik oranla birinci grup işletme sahipleri hayvanları yayılıma çıkardıkları tespit edilmiştir. Bu oran ikinci ve üçüncü grup işletmelerde düşmüştür. İşletme sahipleri ile yapılan görüşmede ikinci ve üçüncü grup işletme sahiplerinin mera alanlarını kullanmayı tercih etmemelerindeki en önemli neden mera tabirine uymayan yayılım alanları olduğu ve üzerindeki bitki florasının hayvan süt verimini düşürdüğü yönündeki görüşleri olmuştur. Bu sebep ile hayvanları ahır içinde yemleme programına tabi tuttıkları mevcut mera alanlarını kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.19.İşletmelerin Mera Kullanımı

	1-5	%	6-10	%	11-+	%	İşletmeler	İşletmeler
	Baş		Baş		Baş		Ortalaması	Ortalaması%
Mera kullanmıyor	10	27.77	22	75.86	12	75.00	44	54.3
Mera Kullanıyor	26	72.22	7	24.13	4	25.00	37	45.7
Toplam	36	100.0	29	100.0	16	100.0	81	100.0

4.6.1.Hayvanların Meraya Çıkartılma Zamanı

İşletme sahiplerine hayvanları meraya çıkartma zamanı sorulmuş ve alınan cevaplar Çizelge 4.20’da özetlenmiştir. İşletmecilerin %43.24’ü mart ayında, %27.02’si nisan ayında, %24.32’si mayıs ayında, %5.40’ı haziran ayında hayvanları meraya çıkarttıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.20. Hayvanların Merada Kalma Süresi

	1-5	%	6-10	%	11-+	%	İşletmeler	İşletmeler
	Baş		Baş		Baş		Ortalaması	Ortalaması%
Mart	14	53.84	2	28.57	-	-	16	43.24
Nisan	7	26.92	2	28.57	1	25.00	10	27.02
Mayıs	4	15.38	3	42.85	2	50.00	9	24.32
Haziran	1	3.84	-	-	1	25.00	2	5.40
Toplam	26	100.0	7	100.0	4	100.0	37	100.0

4.6.2.Mera Alanları Hakkında Görüşler

İşletme sahiplerinin kullandıkları mera alanlarının genişliği hakkındaki görüşleri sorulmuş ve alınan cevaplar Çizelge 4.21’de özetlenmiştir. İşletme sahiplerinin gruplar toplamı ortalama değeri, %67.56’sı kullandıkları mera alanlarının kesinlikle yetersiz olduğu görüşünde oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.21. İşletmecilerin Mera Alan Genişliği Hakkındaki Görüşleri

	1-5	%	6-10	%	11-+	%	İşletmeler	İşletmeler
	Baş		Baş		Baş		Ortalaması	Ortalaması%
Kesinlikle	19	73.07	3	42.85	3	75.00	25	67.56
Yetersiz								
Yetersiz	3	11.53	1	14.28	-	-	4	10.81
Yeterli	4	15.38	1	14.28	1	25.00	6	16.21
Kesinlikle	-	-	2	28.57	-	-	2	5.40
Yeterli								
Toplam	26	100.0	7	100.0	4	100.0	37	100.0

İşletme sahiplerine hayvanları yaydıkları mera alanlarındaki bitki florasının hayvanlar bakımından yeterli düzeyde olup olmadıkları sorulmuş ve alınan cevaplar Çizelge 4.22’de özetlenmiştir. Mera alanlarını kullanan işletme sahiplerinin, kullandıkları mera alanlarındaki bitki florasının yeterliliğini, işletme sahiplerinin %48.64 ve %29.72’sinin kesinlikle yetersiz ve yetersiz olduğu görüşünde oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.22.Mera Bitki Florasının Varlığı Hususunda İşletmecilerin Görüşü

	1-5	%	6-10	%	11-+	%	İşletmeler	İşletmeler
	Baş		Baş		Baş		Ortalaması	Ortalaması%
Kesinlikle	14	53.84	2	28.57	2	50.00	18	48.64
Yetersiz								
Yetersiz	9	34.61	2	28.57	-	-	11	29.72
Kısmen	2	7.69	1	14.28	2	50.00	5	13.51
Yetersiz								
Yeterli	1	3.84	-	-	-	-	1	2.70
Kesinlikle	-	-	2	28.57	-	-	2	5.40
Yeterli								
Toplam	26	100.0	7	100.0	4	100.0	37	100.0

İşletme sahiplerine hayvanları yaydıkları mera alanlarında otlatma kapasitesi hayvanlar bakımından yeterlimi sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar Çizelge 4.23’de özetlenmiştir. Mera alanlarını kesinlikle yetersiz ve yetersiz bulan işletme sahipleri

sırasıyla, %54.05 ve %13.51'i kullandıkları mera alanlarından memnun olmadıkları sonucu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.23. İşletmelerin Mera Alanlarının Otlatılma Kapasitesi Hakkındaki Görüşleri

	1-5	%	6-10	%	11-+	%	İşletmeler	İşletmeler
	Baş		Baş		Baş		Ortalaması	Ortalaması%
Kesinlikle	15	57.69	3	42.85	2	50.00	20	54.05
Yetersiz								
Yetersiz	4	15.38	1	14.28	-	-	5	13.51
Oldukça	2	7.69	-	-	-	-	2	5.40
Yetersiz								
Yeterli	4	15.38	1	14.28	2	50.00	7	18.91
Kesinlikle	1	3.84	2	28.57	-	-	3	8.10
Yeterli								
Toplam	26	100.0	7	100.0	4	100.0	37	100.0

4.7. İşletmelerde Üretilen Sütün Değerlendirilmesi

4.7.1. Süt Satış Sözleşmesi

İşletme sahiplerinin işletmelerinde ürettikleri sütün satımında sattıkları yer ile herhangi bir sözleşme yapıp, yapmadıkları araştırılmıştır. Araştırma kapsamındaki işletmelerin %93.8'i süt satışında karşı taraf ile herhangi bir sözleşme yapmadığı, %6.2'lik kısmın sözleşmeli süt sattığı sonucu tespit edilmiştir. Araştırma bölgelerindeki işletme sahiplerinin ürettikleri süttün ağırlıklı köye gelen süt toplayıcılarına sattıkları gözlemlenmiştir. Süt toptancıları süt alımında işletmecilere sürekli alma garantisi vermemektedir. Bölgede çalışan süt toptancıları büyük kapasiteli çiftlikler haricinde sözleşmeli bir sistemin diğer üreticilere uygulamadıklarını belirtmişlerdir.

4.7.2. Sütün Pazarlandığı Yer

İşletme sahipleri, ürettikleri sütü ağırlıklı olarak %81.5'i süt toplayıcılarına satmakta, %8.6'sı mandıra, %6.2'si kendi imkanlarıyla pazar yerinde ve %3.7'si köyde sattıkları yapılan araştırma sonucu elde edilmiştir (Çizelge 4.24).

Gruplar ölçeğinde birinci ve ikinci grup işletmecilerin sırasıyla, %86.11 ve %89.65'i ürettikleri sütü süt toplayıcıları alırken bu oran üçüncü grup işletmecilerde

%56.25 olmuştur. Üçüncü grup işletmecilerin ürettikleri süt miktarı diğer iki gruba kıyasla fazla olduğundan sütün pazarlanmasını kolaylaştırmakta sütü satımında aracıyı ortadan kaldırmakta olduğu anlaşılmaktadır.

(Uçak,1992),Samsun ilinde üretilen sütü pazarlamada işletmecilerin %50'sinin süt toplayıcılarına verdiğini tespit etmiştir.(Şahin,1994), Ayaş ilçesi ve köylerinde %83.5 oranı ile üretilen sütü süt toplayıcılarının aldığı saptamıştır. İzmir ili Ödemiş ilçesinde yapılan araştırmada süt üreticilerinin en önemli sorununun örgütlenme eksiği olduğu buna bağlı olarak, sütün pazarlanmasında üreticinin pazar koşullarını kabullenmek zorunda olduğunu belirtmiştir (Koyunbenbe,2005).

Çizelge 4.24. Üretilen Sütün Pazarlandığı Alan

	1-5 Baş	%	6-10 Baş	%	11+ Baş	%	İşletmeler Ortalaması	İşletmeler Ortalaması%
Köyde	1	2.77	2	6.89	-	-	3	3.7
Pazar Yerinde	1	2.77	-	-	4	25	5	6.2
Süt Toptancılarına	31	86.11	26	89.65	9	56.25	66	81.5
Mandıraya	3	8.33	1	3.44	3	18.75	7	8.6
Toplam	36	100.0	29	100.0	16	100.0	81	100.0

4.8. İşletmelerin Bazı Sorunları

4.8.1. Süt Sığırtı Temininde Karşılaşılan Sorunlar

Kahramanmaraş ili Merkez ilçede ankete konu olan işletmeler ile yapılan araştırmada üreticilerin tercih ettikleri süt sığırtı bulma, satın alma ve süt sığırtılarının piyasa fiyatları hususundaki görüşleri satın alırken teknik destek bulmada kolaylık yada zorlukları tercih edilen süt sığırtı pazarının yakınlık uzaklık durumu ve nakliye de herhangi bir sorun olup olmadığı yönünde araştırma yapılmıştır (Çizelge 5.25).Üreticiler tercih ettikleri süt sığırtının bölgede ağırlıklı olarak yetiştirilen Hollanda menşeli holstain ırkı süt sığırtı olduğunu belirtmişlerdir. Satın alma söz konusu olduğunda bu süt sığırtı ırkını temin etmekte pazarda rahatlıkla bulduklarını ama yaşadıkları sorunun pazarda istenilen yüksek

verimli holstain ırkı süt sığırı bulmada üçüncü grup işletmeler kısmen sorun yaşıyorken, diğerleri az sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yapılan gözlemlerde işletmecilerin hayvan alımında üçüncü grup işletmecilerin diğer iki gruba oranla bu konuda daha hassas ve bilinçli oldukları gözlenmiştir.

İşletmeciler süt sığırı temininde satın almada tercih ettikleri süt sığırı fiyatlarının kısmen yüksek olduğunu belirtmişlerdir. 2013 yılı süt sığırı piyasa fiyatları 2011 yılı süt sığırı piyasa fiyatlarına nazaran düşmüş olmasına rağmen işletmecilerin satın almada süt sığırı fiyatlarını yüksek bulmaları tercih ettikleri yüksek verimli süt sığırı bulmada sorun yaşadıklarını ve süt verimi düşük sığırlarında istenilen fiyatları hak etmediği yönünde düşünce taşıdıkları tespit edilmiştir.

İşletmecilerin süt sığırı temininde karşılaştıkları bir diğer sorun ise teknik destek almada sorun yaşadıklarını saptanmıştır. İşletmecilerin bu konudaki düşünceleri, teknik destek almanın gerekliliği hususunda fikir birliğinde oldukları görülmüş ama uygulamada maddi sorunlar ön plana çıktığı saptanmıştır. Satın alınacak sığır için teknik destek almada işletmeciler şehir merkezinde ulaşabilecekleri uzmanların pazar yerine götürülmesi, araç ve danışmanlık masraflarının karşılanması bakımından maddi zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.25. Süt Sığırı Temininde Karşılaşılan Sorunlar

	1-5 Baş	6-10 Baş	11-+Baş	İşletmeler Ortalaması
Tercih Edilen Irk Temin Sorunu	3.61	3.62	3.19	3.53
Yüksek Sığır Fiyatları	3.42	3.14	3.13	3.26
Vasıta-Taşıtlar Sorunu	2.92	2.79	3.50	2.99
Pazarın Uzaklık Mesafesi	3.08	3.10	3.63	3.20
Teknik Destek	2.11	2.00	2.63	2.17

1-Kesinlikle sorun var., 2-Sorun var.,3-Kısmen sorun var.,4-Sorun yok.,5-Kesinlikle sorun yok.

4.8.2. İşletmelerin Satın Aldıkları Kesif Yem Hakkındaki Düşünceleri

İşletme sahiplerinin hayvanlara yedirmek için satın aldıkları kesif yem hakkındaki düşünceleri, beşli likert ölçeğinde işletmelere memnuniyet dereceleri sorulmuş ve alınan cevaplar Çizelge 4.26’da özetlenmiştir. İşletme sahiplerinin satın aldıkları kesif yemin, yem fiyatı, yem kalitesi ve yemin süte dönüşüm oranında sırasıyla 4.60, 4.17 ve 4.12 tutum ölçeği ile sorun yaşadıkları sonucu elde edilmiştir. Genel olarak işletmeler ortalaması değerlendirildiğinde yem fiyatı, yem kalitesi ve süt verim oranı bakımından ciddi sorunlar yaşanırken yemin temin durumu ve ulaşımda 2.95 ve yemin satın alınan yere olan güvenilirlikte 3.40 tutum ölçeği ile işletmecilerin zaman zaman sıkıntılar yaşandığı tespit edilmiştir.

İzmir ili Ödemiş ilçesinde süt sığırcılığının geliştirilmesi konulu yapılan çalışmada ilçedeki süt üreticilerinin en önemli sorununun üretimde kullanılan girdilerin pahalı oluşunu belirtmiştir (Koyunbenbe, 2005).

Giresun yöresindeki süt sığırcılığının yapısal özellikleri konulu çalışmada, süt sığırcı işletmelerinin sorunları içerisinde en önemli sorunun yem fiyatının yüksekliği olduğu tespit edilmiştir (Tugay ve Bakır, 2007).

Çizelge 4.26. İşletmelerin Satın Aldıkları Kesif Yem Hakkındaki Düşünceleri

	1-5	6-10	11-	İşletmeler
	Baş	Baş	+Baş	Ortalama
Yem Fiyatı	4.39	4.79	4.75	4.60
Yem Kalitesi	3.81	4.49	4.25	4.17
Süt Verim oranı	3.78	4.45	4.31	4.12
Yemin Temin Durumu ve Ulaşım	3.22	3.07	2.13	2.95
Yemin Satın Alındığı Yere Olan Güvenilirlik	3.19	3.55	3.56	3.40

1-Çok memnunum.,2-Memnunum.,3-Kısmen memnunum.,4-Memnun değilim.,5-Kesinlikle memnun değilim.

4.8.3. İşletmelerin Süt Piyasası ile İlgili Düşünceleri

Araştırma kapsamındaki işletmelerin ürettikleri sütü sattıkları pazarda süt satış fiyatından 1.21’lik tutum ölçeği ve sütteki piyasaının dalgalanmasından 1.64’lük tutum ölçeği ile sorun yaşadıkları, hiç memnun olmadıkları sonucu tespit edilmiştir(Çizelge

4.27). Ayrıca üreticilerin üretilen sütte sattıkları yere olan memnuniyet 2.88 tutum ölçeği ile, üretilen sütün alımında alıcının herhangi bir sözleşme, garanti vermemesi 2.64 ve satılan sütün tahsilâtı 2.86 tutum ölçeği ile işletme sahiplerinin kısmen sorun yaşadıkları yapılan araştırma sonucunda tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamındaki süt sığırı üreticilerinin işletme ölçekleri küçük olmasından dolayı elde edilen günlük sütü pazara götürüp satmaları ekonomik olmadığından, işletmelerine kadar gelen günlük süt toplayıcılarına vermekte, bu toplayıcılara mecbur kaldıkları gözlemlenmiştir. Dolayısı ile süt toplayıcılarının bu konuda tek kalem olması üreticinin süt satım fiyatında ve süt satış sözleşmesinde söz sahibi olamamasını doğurmaktadır.

Çizelge 4.27. İşletmecilerin Süt Piyasası ile İlgili Görüşleri

	1-5 Baş	6-10 Baş	11-+Baş	İşletmeler Ortalaması
Süt Fiyatı	1.08	1.31	1.31	1.21
Satın Alan Firma	2.36	3.14	3.56	2.88
Tahsilat	2.33	3.24	3.38	2.86
Süt Alım Garantisi	2.22	2.97	3.00	2.64
Süt Piyasası Fiyat Dalgalanması	1.64	1.52	1.88	1.64

1. Kesinlikle Memnun Değilim, 2. Memnun Değilim, 3. Kısmen Memnunum, 4. Memnunum, 5. Kesinlikle Memnunum

4.9. İşletmelerin Bir Günlük Bir Baş Sığıra Verdikleri Yem Miktarları

İşletme sahiplerinin hayvan başına verdikleri kaba ve kesif yem miktarları sorulmuş ve alınan cevaplar hesaplanarak ortalama değerleri Çizelge 4.28’de özetlenmiştir. Hayvan başına ortalama kesif ve kaba yem toplamı 16.21 kg hesaplanmıştır. Bu değer;

(İlban, 2010). Yaptığı araştırmada süt sığırı işletmelerinde bir sığırın yem tüketimi, 12.08 kg olduğunu tespit etmiştir (Akkuş, 2009). Hayvan başına yem tüketimi miktarı 7.73 kg olduğunu tespit etmiştir (Armagan, 1999). Araştırma kapsamındaki süt sığırcılığı işletmelerinde bir baş hayvanın kaba yem tüketim ortalamasını 8.91 kg olarak tespit etmiştir.

Çalışma sonuçlarının literatür ile kıyaslamasında Kahramanmaraş ilinde hayvan başına yem tüketiminin daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç ildeki sığır yetiştiricilerinin hayvan yemleme konusunda yetersiz bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca yem tüketiminin yüksek olmasının bir diğer sebebi merkez ilçede

otlak veya meranın olmayışı gösterilebilir.

Çizelge 4.28. İşletmelerin Bir Günlük Bir Baş Sığıra verdikleri Yem Miktarı

Bir baş Hayvana Verilen Günlük Yem(kg)	1-5 Baş	6-10 Baş	11-+Baş	İşletmeler Ortalaması
Kesif Yem	6.07	7.31	8.25	7.21
Kaba Yem	7.92	8.24	10.84	9.00
Toplam Yem	13.99	15.55	19.09	16.21

4.10. Hayvanlara Verilen Yem Fiyatları

2013 Yılı Mart-Nisan ayları arasında araştırma kapsamındaki işletme sahiplerinin kesif yem ve kaba yem (saman, yonca, mısır silajı ve kepek) işletme içi fiyat maliyetleri hesaplanarak ortalama değerleri Çizelge 4.29'da özetlenmiştir. Üreticiler kesif yemin kg fiyatını ortalama 0.93 TL mal ettikleri saptanmıştır.

Çizelge 4.29. İşletmecilerin Kullandıkları Kesif ve Kaba Yem Fiyatları

1 Kilogram Fiyatı TL	1-5 Baş	6-10 Baş	11-+Baş	İşletmeler Ortalaması
Kesif Yem	0.94	0.94	0.91	0.93
Saman	0.35	0.32	0.30	0.32
Yonca	0.42	0.41	0.41	0.41
Mısır Silajı	0.22	0.22	0.22	0.22
Kepek	0.46	0.43	-	0.29

4.11. İşletmede Bir Gün İçindeki Çalışan Kişi Sayısı ve Çalışma Süresi

Üreticilerin ahır içerisinde bir günlük faaliyetleri ve çalışma süreleri, Çizelge 4.30'da verilmiştir. İşletme sahipleri ortalama ahır içerisinde yemleme, sulama, ahır temizliği, hayvan bakımı ve sağım işlerini bir kişi yâda iki kişi yapmaktadırlar. İşletme grupları bakımından ahırda çalışan kişi sayısında az bir fark olduğu tespit edilmiştir. İşletme büyüklükleri ile doğru orantılı olarak çalışan kişilerin fazla olduğu saptanmıştır. İşletmede çalışan kişilerin ortalama ahır içerisinde bu işlere harcadıkları süre ise 5.23 saat olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.30. İşletmede Bir Günlük İşletme Çalışan Kişi Sayısı ve Çalışma Süreleri

	1-5 Baş	6-10 Baş	11-+Baş	İşletmeler Ortalaması
Çalışan Kişi Sayısı				
Yemleme	1.14	1.48	1.44	1.32
Sulama	1.08	1.31	1.38	1.22
Ahır Temizliği	1.14	1.38	1.69	1.33
Hayvan Bakımı	1.14	1.45	1.50	1.32
Sağım	1.14	1.55	1.63	1.38
İşeHarcanan Toplam Saat	4.79	5.25	6.18	5.23

4.12. İşletmelerin Bir Aylık Bazı Masrafları

İşletmelerde süt sığırcılığı değişken masrafları aylık olarak ve işletme büyüklük gruplarına göre incelenerek Çizelge 4.31’de verilmiştir. Değişken masraf olarak, veteriner ve ilaç, yem, su, elektrik, geçici işçi ve diğer masraflar incelenmiştir. Veteriner ve ilaç giderlerinde gruplar bazında birinci gruptan üçüncü gruba doğru hayvan sayısı arttıkça masrafların da doğru orantılı olarak arttığı görülmektedir. Su giderinde işletmelerde ağırlıklı kuyu suyu kullanılmakta olup genel ortalama su gideri aylık 5.06TL’dir. Elektrik sarfiyatında hayvan sayılarının artışına bağlı olarak artış gözlenmiş grupların genel toplam ortalamasında aylık 126.36TL olarak çıkmıştır. Dışarıdan ücretli işçi gideri birinci grupta bulunmazken ikinci grup işletmelerde aylık 250 TL üçüncü grup işletmelerde 875.0TL giderleri olduğu görülmektedir. İşletmelerde gözle görülmeyen masrafları diğer giderler başlığı altında ele alınmış işletmelerde birinci grup35.5TL ikinci grup işletmeler 62.13 TL ve üçüncü grupişletmeler 197 TL masraf oluşmuştur. İşletme içi aylık masraf tablosunda birinci sırayı yem gideri oluşturmuştur. Gruplar ölçeğinde aylık masrafların birinci grupta %87.13’ü, ikinci grup işletmelerde %80.48’i ve üçüncü grup işletmelerde %78.98’ini kapsamıştır. İşletme içi yem masrafının, toplam masraflar içerisindeki yüzdelik paylarına dikkat ettiğimizde gruplar ölçeği arttıkça yem masrafının toplam masraflar içerisindeki payında azalma olduğu görülmektedir. Buda gösteriyorki hayvan sayıları arttıkça işletmecilerin ihtiyacı olan yem miktarları da artmakta ve yem alımında piyasadan daha ucuza mal etme imkanlarını doğurmaktadır.

Çizelge4.31. İşletmelerin Aylık Değişken Masrafları (TL)

Aylık	1-5	%	6-10	%	11+ Baş	%	İşletmeler	%
	Baş		Baş				Ortalaması	
Veteriner- İlaç Gideri	35.70	3.69	69.62	2.88	189.70	2.63	98.34	2.71
Yem Gideri	841.08	87.13	1944.58	80.48	5688.17	78.98	2824.61	77.90
Su Gideri	3.28	0.33	3.31	0.13	8.60	0.11	5.06	0.13
Elektrik Gideri	49.69	5.14	86.31	3.57	243.10	3.37	126.36	3.48
Dışarıdan Ücretli İşçi Gideri	0	0	250	10.34	875.00	12.15	375	10.34
Diğer Giderler	35.50	3.67	62.13	2.57	197.00	2.73	98.21	2.70
Toplam Gider	965.25	100.00	2415.95	100.00	7201.57	100.00	3625.79	100.00
Bir Baş Sığıra Düşen Masraf	280.59	-	348.11	-	418.93	-	394.53	-

İşletme içerisindeki aylık değişken masrafların hayvan başına aylık masrafları ise birinci grup işletmelerde, 280.59TL, ikinci grup işletmelerde, 348.11TL ve üçüncü grup işletmelerde 418.93TL olarak hesaplanmıştır. İşletmeler ortalamasında bu değer 394.53TL olarak hesaplanmıştır. Sığır başına düşen değişken masraf miktarı işletme büyüklüğüne bağlı olarak artmaktadır.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Kahramanmaraş ili Merkez ilçede, Damızlık Sığır Yetiştiriciliği birliklerine üye toplam 81 işletmede yürütülen çalışmada, incelenen işletmeler süt sığırı hayvan varlıklarına göre gruplandırılmıştır. 1-5 arası hayvan sayısına sahip işletmeler 1.grup, 6-10 arası hayvan sayısına sahip olan işletmeler 2.grup ve 11 ve üzeri hayvan sayısına sahip işletmeler 3 grup olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma kapsamındaki 81 işletme bu doğrultuda gruplara bölündüğünde, birinci gruptaki işletmeler, işletmeler toplamının ortalama %44.44'ünü, ikinci gruptaki işletmeler, %35.80'ini ve üçüncü grup işletmeler %19.75'ini oluşturmuştur.

İşletmecilerin, %53.1'i ilk okul mezunu, %19.8'i ortaokul mezunu, %17.3'ü lise mezunu, %7.4'ü okur yazar ve son olarak %2.5'i üniversite mezunudur.

Tarımda eğitim düzeyinin yüksek olması, üreticinin üretim faaliyetinde bilgi kaynaklarını etkin kullanmada, yeniliklere açık ve bilinçli bir üretici olabilme yolunda daha yatkın olabilmesini sağlaması bakımından önemlidir. Dolayısı ile bilinçli bir üretim üreticinin donanımı ile alakalıdır. Üreticide olması gereken donanımlardan önemli olan bir faktörde eğitimidir.

İncelenen işletmelerde süt sığırı üretiminde ailenin gençlerinden ziyade evin büyükleri ilgilenmektedir. Hayvanların bakımı, yemlemesi ve süt sağımı gibi bir günlük işlerin tamamına yakını kadınlar üstlenmekte zaman zaman evin diğer fertleri bu işleri yapmaktadırlar. Bundan kaynaklı hayvan bakımını sürekli sabit bir kişinin yapmaması üretim ve hayvan sağlığı bakımından sorun teşkil etmesi olasıdır.

İşletmelerde ağırlıklı olarak evin reisi ve genç çocukları dışarıda farklı bir işle meşgul olduğu görülmüştür. Araştırma kapsamındaki işletmecilerin, dışarıda farklı bir meslekte çalışan kişiler %71.6 ve dışarıda çalışmayan kişi oranı %28.4 dür. İşletmelerin yarısından fazlası süt sığırı üretimini ana geçim kaynağı olarak görmemekte gerek süt piyasasının karlı olmaması, gerekse girdi fiyatlarının yüksek olmasından dolayı süt sığırıcılığı üretimi aile tüketimine yönelik küçük işletmelerden müteşekkil bir yapı sergilemektedir. Hane başına süt sığırı dağılımı 7.65 olarak hesaplanmış ve hayvancılık üretim faaliyeti köy yerleşim yerinde evlerin müsait olmasından dolayı bahçede birkaç tane alınıp bakılmak suretiyle gerçekleştirilmekte olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamındaki süt sığırı süt üretimi yapan üreticilerin mevcut hayvan varlıkları ağırlıklı %92.49 kültür ırkı olup yerli ırk mevcudu da az da olsa (%2.06)

tespit edilmiştir. İşletmelerde süt sığırı ırk dağılımında süt sığırlarının, %92.49'u kültür ırkı %2.06'sı yerli ırk ve %5.44'ü melez ırkıdır. Hayvan varlıklarına göre gruplandırma yaptığımız işletmelerde süt sığırı ortalaması birinci grup ortalama 3.44 baş ikinci grup ortalama 7.62 baş ve üçüncü grup ortalama 17.19 baş süt sığırı olduğu, işletmeler ortalaması işletme başına ortalama 7.65 baş süt sığırı düştüğü tespit edilmiştir. Buzağı ortalamaları ise birinci grup 0,75 baş ikinci grup 2,07 baş ve üçüncü grup 4,75 baş buzağı mevcuttur. Üreticilerin sığır başına günlük süt üretim miktarları ortalaması 16.25 lt olup, günlük birinci grup işletmeciler 14,58 kg ikinci grup işletmeciler 16.00 kg ve üçüncü grup işletmeciler 18,25 kg ortalama süt elde ettikleri saptanmış ve ortalama sağım süreleri ise 282 gün olarak tespit edilmiştir. İşletmecilerin bu ineklerden elde ettikleri bir sağım dönemindeki süt miktarları ise, ortalama 4621.5 kg olmuştur.

Birinci ve ikinci gruptaki işletmeler üçüncü grup işletmecilere nazaran süt üretiminde ekonomik geçim kaynağı yönünden ana etken olarak süt üretimine dayanmamakta daha ziyade evlerinin müsait olmasından dolayı evlerinin bahçesinde bir barınak yapmak suretiyle öncelikle evin ihtiyaçlarını ve sığırların yaşamsal yem tüketimini karşılama düşüncesine dayanmaktadır.

Ayrıca anket sürecinde yapılan görüşmede üreticiler elde bulunan mevcut sığırların bir yatırım birikimi olduğunu, dar zamanlarda paraya çevrilebilen bir yatırım olduğu yönünde düşünceye sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Üçüncü grup işletmelerin ise diğer iki gruba nazaran üretimini yaptıkları süt sığırıcılığı süt üretimini ticari bir meslek olarak algılamakta oldukları gözlenmiştir.

Süt sığırı işletmelerinin, arazi varlıklarında %67.05'inin mülk arazisi olduğu ve %32,91'inin ise kiralık arazi olduğu tespit edilmiştir. Bu arazi varlıklarının % 78.46'sını sulu arazilerden oluştuğu ve %21.5'sinin ise kuru araziden oluştuğu tespit edilmiştir. Ağırlıklı olarak üretimini yaptıkları bitkisel ürünlerin dağılımında işletmecilerin %49.65'i mısır, %32.12'si buğday, %9.95'i arpa ve %8.26'sı yonca üretimini tercih ettiklerini yapılan araştırma sonucunda tespit edilmiştir. İşletmecilerin üretimini yaptığı bu bitkisel ürünler sahip oldukları arazi alanlarının %79.59'unu oluşturmakta geriye kalan kısımda bazı sebze türlerinin yetiştirmekte oldukları gözlemlenmiş ayrıca işletmecilerin sahip oldukları arazilerin çok parçalı olmasından dolayı herhangi bir bitkisel ürün üretimi yapmadıkları yerleri de olduğu saptanmıştır.

İşletme gruplarının hayvan temizliği, hijyeni, varsa süt sağım makinelerinin temizliği ve hayvan meme temizliğine yüksek oranda dikkat ettikleri düzenli olarak her gün uyguladıkları yönündedir. Bunun yanı sıra hayvanın süt kanalı kapanana kadar ayakta duracak sürede yemleme yapılması hususunda üç gruptaki işletmecilerin bu uygulamayı uygulamadıkları yönünde sonuç alınmıştır. İşletmeciler büyük bir kısmının böyle bir uygulamanın ne gibi yararı olduğu hususun da bilgileri olmadığı gözlemlenmiştir. Süt sağımından sonra hayvanın ayakta duracak kadar yemleme yapılması hayvan sağlığı bakımından önem teşkil etmekte, bu konuda süt üreticilerinin bilgilendirilmesi yönünde çalışmalar yapılması üreticilerin faydasına olacaktır.

Süt sığırlarının günlük süt üretiminde sağım şekli uygulamasında işletmelerin %55.6'sı elle sağım yaparken %44.3'ü makineli sağım yapmaktadırlar. Süt verimi açısından, hijyen yönünden, zaman bakımından süt sağımında önemli bir yere sahip olan makineli sağım oranının düşük olması süt sektörü ve hayvan sağlığı açısından olumsuz bir etki yaratmaktadır. Süt üretiminde hayvanların sağlığı, stressiz bir ortam sağlanması süt verimine pozitif yönde etki etmektedir.

İşletmelerin sağılan sütü muhafaza koşulları uygulamasında, %59.3'ü plastik bidon, %24.7'u güğüm, %9.9'u krom bidon ve %6.2'si soğutmalı tank kullanmaktadır. Süt muhafaza da sütün bekletildiği materyaller yüzdeler olarak büyük çoğunluğunun plastik bidonlarda muhafaza ettikleri tespit edilmiştir. Bu bidonların (5lt'lik 10lt'lik yağ bidonları yoğurt kapları vb) olduğu gözlemlenmiştir. Plastik bidon kullanımı hijyen bakımından tercih edilmemesi gereken bir kullanımdır. Sütte birçok bakteri üremesi yönünden davetiye çıkartacak olan plastik bidonların kullanımı süt üreticilerinin ağırlıklı olarak kullanması sütün hijyeni dolayısı ile insan sağlığı bakımından uygun değildir. Ayrıca işletmelerde süt muhafaza kaplarının temizlenmesi aşamasında sıcak su kullanılmadığı, temizlik işleminin soğuk su ile yapıldığı gözlemlenmiştir.

Gıda sektörünün genelinde krom materyallerin kullanımı mecburiyeti hijyen bakımından üst düzeyde önemlidir. Dolayısı ile süt üretimi yapan işletmelerde de dikkat edilmesi gereken kullanımı zorunlu olan bir materyaldir. Üreticilerin süt muhafazasında krom bidon hatta soğutmalı krom tank kullanmaları ve temizliğinin sıcak su ile yapmaları gerekmektedir.

İşletmecilerin günlük ürettikleri sütü piyasada değerlendirme aşamasında, %81.5'i süt toplayıcılarına, %8.6'sı mandıraya, %6.2'si pazar yerine ve %3.7'si köyde

pazarladıklarını ifade etmiş ayrıca üretilen sütü mandıraya ve süt toplayıcılarına satan işletmelerin %93.8'i herhangi bir süt alım garantisi sözleşmesi yapmadıklarını belirtmişlerdir.

İşletmecilerin üretilen sütü pazarlamada gruplar ölçeğinde süt toplayıcılarına verenlerin oranı birinci ve ikinci grupta sırasıyla, %86.11 ve %89.65 iken bu durum üçüncü grup işletmecilerde % 56.25'e gerilemiştir. Üçüncü grup işletmecilerin sahip oldukları hayvan sayılarının fazla olması dolayısı ile ürettikleri sütünde fazla olması sütün pazarlanmasında farklı alternatifleri elde etmelerine olanak sağlamaktadır.

Diğer iki gruptaki işletmecilerin günlük ürettikleri sütün az miktarda olması bu üreticileri köylere gelen süt toplayıcılarına muhtaç etmekte sütün piyasadaki fiyatından elde edilecek kazancı süt toplayıcıları ile paylaşmaktadırlar. Bu durum ise üretici açısından zarar teşkil eden bir durum ortaya çıkartmaktadır.

Yani, süt sığırcı üreticilerinin birlik halinde hareket etmemelerinden dolayı dışarıdan köye gelen süt toplayıcılarına sütü, toplayıcının belirlediği fiyattan satmak zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenle Süt piyasasında süt fiyatını da belirleyenler üreticiler değil süt toplayıcıları olmaktadır. Köylerdeki süt sığırıcılığı işletmelerinin bir birlik çatısı halinde örneğin kooperatifleşme ile süt pazarlamasında söz hakkı edinmeleri üreticilerin kazançlı bir üretim yapılması bakımından önem teşkil etmektedir.

Hayvancılık işletmesi için kayıt tutmak hem işin takip edilmesi hem de hayvanlar hakkında gerektiğinde bilgi edinilmesi açısından önemli bir faaliyettir. Doğan hayvanların doğum tarihi doğum şekli ve tipinin kaydını tutanların oranı %65.4 kayıt tutmayanların oranı %34.6 olarak tespit edilmiştir. İşletmecilerin tohumlama tarihi, ineğin ve boğanın adı ve numaralarının kayıtlarını tutmaları %86,4 'ü kayıt tutarken %13.6'ü bu kaydı tutmadıkları tespit edilmiştir. Sürüden çıkarılan hayvanlara ait kayıtlarda kayıt tutanlar %16 kayıt tutmayanlar %84 oranında olmuş, Hayvanların süt miktarının kayıtlarını tutanlar %65.4'ü kayıt tutarken %34.6'sı kayıt tutmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sütteki yağ, protein kuru madde miktarını analiz etme ve kayıt tutmada kayıt tutanlar %9.9 kayıt tutmayanların oranı %90 olmuştur. Hayvanları kuruya çıkarma tarihini kayıt altında tutanlar %24.7 kayıt tutmayanların oranı %75.3 olmuştur. Süt sığırıcılığı işletmelerinde yapılması gereken işlerin başında kayıt tutma gelmektedir. Bu doğrultuda işletme sahipleri ellerinde bulunan kayıtlar sayesinde zaman zaman değerlendirmelerde bulunma fırsatına sahip olacak ve sürü içerisindeki dağılımları gözleyebilecekler, hayvan hareketlerini takip edebilecekler.

veişletme sahipleri sürüdeki hayvanları tanıyabilmesini sağlayacaktır. Sürü içerisindeki gerekli kompozisyonları yapmasına olanak teşkil edecektir. Kayıt tutma önemi doğrultusunda ayrıca sürü içerisinde meydana gelen buzağılama, aşılama, hastalıklar, süt verileri kayıt tutma sayesinde işletmecinin bilgisi ve kontrolü altında duracağından büyük önem taşımaktadır. İşletmecilerin %90'nının sütteki yağ, protein ve kuru madde içeriğinin kayıt altında tutmaması işletmeci bakımından ekonomik zarara etki eder. Süt piyasasında süt satışında sütün protein, yağ oranı ve kuru madde oranı doğrultusunda sütün kalitesi artmakta dolayısıyla sütün litre fiyatını yükseltmektedir. İşletmecilerin en az ayda bir defa da olsa sütü analiz ettirmeleri kendi kazançları doğrultusunda olacaktır.

Diğer bir husus da hayvanların kuruya çıkarma tarihlerini kayıt altında tutulup tutulmamasıdır. İşletmecilerin %75.3 lük büyük bir oranla bu kayıttı tutmadıkları göz önüne alınırsa süt sığırlarının verimi bakımından sıkıntı teşkil edeceği bir gerçektir. Bilindiği üzere kuru dönem süt sığırlarının yoğun bir süt üretim döneminden sonra meme bezlerinin dinlendirilmesi ve yenilemesi bakımından yapılması gerekli önemli bir faktördür. Üreticilerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmekte bu kayıtların önemin işletmeye ne gibi kazançlar sağlayacağı yönünde bilgi verilmelidir.

Süt üreticilerinin yemleme ile ilgili kayıt takibi ise %71.6 oranla kayıt tutmayanlar %28,4 oranla kayıt tutanlardan oluşmuştur. Kayıt tutmayanların oranı hayli yüksek olması süt sığırı yetiştiricilerinin sürü yönetimi besleme programın da her an çeşitli sıkıntılar ile karşı karşıya kalması sürpriz olmaz. Sürüdeki her bir baş hayvanın yem tüketim değerleri önem seviyesi yüksek etmenlerden biridir.

İşletmecilerin yıl içerisinde hayvanlara yaptırdıkları aşılama incelendiğinde, şap, brucella, triangle, şarbon ve yanıkara aşılarını yaptırma tutumları sırasıyla, %84.0, %77.0, %1.2, %4.9 ve %6.2 oranında yaptırdıkları tespit edilmiştir. Bölgede görülen şap ve brucella hastalığına karşı aşılamanın ağırlıklı olarak yapıldığı saptanmıştır. Ayrıca bu aşılama devlet kapsamında olduğu ve il ve ilçe tarım müdürlükleri tarafından yetkili elemanlar tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Aşılama verilen destek hayvansal üretim yapan işletmeler bakımından gerek insan sağlığı gerekse hayvanların sağlığı bakımından önem teşkil etmekte, üreticilerinde hayvanlarını bu destek kapsamında aşılama oranlarının artıracığı olasıdır.

İşletmecilerin kaba yem temin durumları incelenmiş elde edilen sonuçlar ağırlıklı olarak %72.8 oranla 59 kişi hem kendi arazisinden hem de dışarıdan karşıladıkları sonucu

tespit edilmiştir. Bunu takiben %11.1 oranla kendi arazisinden %2.5 oranla dışarıdan %6.2 oranla kendi arazisinden ve kiralık araziden %3.7 oran la 3 kişi dışarıdan almaktadırlar. Oransal bir değerlendirme yapıldığında %64,8'lik bir oranla işletmeciler kaba yem temin durumunu dışarıdan karşıladıkları görülmektedir. İşletmecilerin gerek toprak sahibi olmamaları gerek kaba yem üretimini tercih etmemeleri gerekse parçalı tarım arazisine sahip olmalarından kaynaklı dışarıya bağlı oldukları görülmektedir. Ayrıca işletmelerin küçük çaplı üreticiler olduğu da göz önüne alınması da ayrıca değerlendirilmelidir.

İşletmecilerin çevredeki meralardan yararlanma oranları incelendiğinde elde edilen sonuçlar işletmecilerin, %54.3'ü(44 kişi) hayvanları meraya çıkartmadığı, işletmecilerin %45.71'i (37 kişi)hayvanları meraya çıkardıklarını belirtmişlerdir. İşletmecilerin mera alanları kullanımında ağırlıklı olarak Araştırma kapsamındaki Kahramanmaraş merkez ilçeye bağlı yukarı Önsen, Aşağı Önsen Kasabası, Cüceli, aşağı Fatmalı ve yukarı Fatmalı Kasabasındaki işletmecilerin yoğun olarak hayvanları yayılıma bıraktıkları tespit edilmiştir. sahada yapılan gözlemler dahilinde bu alanlarda yayılan hayvanların bulunduğu alanlar mera tabirine uymayan ürünü hasat edilmiş tarlalardan ve köyün yada kasabanın çevresindeki boş üzeri cılız yeşillikler ile kaplanmış alanlardan oluştuğu gözlemlenmiştir. İşletmecilere hayvanları yaydıkları mera alanları ile alakalı memnuniyet dereceleri sorulmuş, mera alan genişliği, meralarda hayvanlar için bitki florasının yeterliliği ve otlatma kapasitesi hususunda işletme sahiplerinin ağırlıklı görüşleri mevcut mera alanlarının çok yetersiz olduğu yönünde bir görüş oluşmuştur.

İşletmecilerin mesleki alanda yenilikleri takip etmede, veteriner, ziraat mühendisi gibi alanında uzman kişiler ile görüşme diyalogları çok zayıf olduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde işletmecilerin süt sığırcılığı süt üretim sektöründe meslekleri ile ilgili teknolojik (televizyon,internet vb.) gereçlerden yararlanmadıkları saptanmıştır. İşletmeciler mesleki alanda bilgi alış verişini ağırlıklı olarak yaşadıkları yakın çevrede aynı işi yapan meslektaşları ile sağladıkları tespit edilmiştir.

Aşağıda Araştırma kapsamındaki işletmelerin üretimini yaptıkları süt sığırcılığı süt üretimi çerçevesinde yapılan mevcut yapısal durum araştırması kapsamında sahada karşılaşılan bir takım sorunlara öneriler sunulmuştur.

- 1- Araştırma kapsamındaki süt üreticilerinin kayıt tutmayla ilgili görevlerini eksiksiz yerine getirmeleri sağlanmalıdır. Öncelikle işletmecilerin bu bilgilere ihtiyaçları olması bilinci aşılmalı bu yönde etkili olabilecek denetimlerin gerek Damızlık

Sığır Yetiştiricileri Birliği gerekse Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde çalışan teknik elemanlar tarafından yapılmalıdır. Birim hayvandan elde edilen verim ne karlı yüksek olursa üretimi yapılan üretim faaliyeti bir o kadar karlı olur. Hayvanlardan elde edilecek verimin yükseltilmesi de o hayvanın geçmiş kayıtlarının olmasına bağlıdır. Ülkemizde 5500-6000 kg süt veren beyaz sertifikalı ve 6000-7000 kg süt veren mavi sertifikalı sığırlar mevcuttur. Sığırın bu sertifikayı alabilmesi için, düzenli kayıt altında tutulan sığırların bilgileri ile üstün verimli olanların bir sonraki jenerasyona aktarılması, ortalama üç nesil sonrasında yüksek süt verimine ulaşılması mümkündür. Kayıt tutulmayan sığırlar hususunda elde hiçbir bilgi olmadan verimlerini yükseltmeye yönelik çalışma yapmak çok zordur.

- 2- İşletmelerdeki süt sığırı varlıkları ile ilgili olarak bilinçli bir yemleme programı eğitimi çalışmaları yapılmalı en ekonomik yem girdi rasyonları ile maksimum süt verimi akışı sağlanmalıdır.
- 3- Hayvan sağlığının ve süt kalitesinin korunması için ahır içi hayvan bakımına itina gösterilmeli süt sağım makinelerinin temizliğinden meme sağlığına hayvanın süt kanalının kapanana kadar ayakta kalacak kadar yemleme ve ahır içi temizliğine dikkat edilmesi hususunda üreticiler bilinçlendirilmelidir
- 4- Hayvan sağlığı ve insan sağlığı bakımından önemli olan bir takım aşuların önemi üreticilere anlatılmalı ve gerekli denetimler ve kayıtlar tutulmalıdır. Ayrıca devlet tarafından aşulara yapılan destekler atırılmalı ve desteğe alınan aşı grupları genişletilmelidir. Araştırma kapsamında destek kapsamında ki aşuların yapılma yüzdeleri yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- 5- İşletmeciler buldukları çevrede kooperatif usulü tüm hayvanların toplandığu bir barınak ve soğutmalı süt tankı oluşumu ile süt sığırı süt üretiminde hayvan sağlığı, teknik destek, ekonomik yemleme programı, düşük maliyete yem, ilaç temini ve üretilen sütün pazarlanmasında yüksek fiyat değerı gibi bir çok sorunların önüne geçilebilir. Ayrıca, küçük işletmelerin birleşmesi üretilen sütün protein, yağ ve kuru madde içeriğinin analiz edilmesi sureti ile de piyasa değerinin çok üzerine çıkacağı düşünülebilir.
- 6- Tarımsal desteklemelerin hayvansal üretimde girdi desteği şeklinde verilerek üretim masraflarının azaltılması veya ilde hayvan üreticilerinin yararlanabileceği mera alanlarının oluşturulması veya artırılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akkuş, Z., 2009. Konya İlindeki Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Ana Bilim Dalı. Konya. 39s.
- Anonim,2013a.DairyCattleStatistics.(Erişim Tarihi: 07.01.2014).
www.Faostat.fao.org/site/569/Desktop.
- Anonim, 2012 a. Hayvancılık İstatistikleri. (Erişim Tarihi: 07.01.2014).
<http://tuikapp.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>.
- Anonim, 2012 b. Bitkisel Üretim İstatistikleri. (Erişim Tarihi 07.01.2014).
<http://tuikapp.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>.
- Anonim, 2013 b. Şap Enstitüsü Müdürlüğü. Şap Hastalığı.(Erişim Tarihi: 15.10.2013).
www.Sap.gov.tr/page.php?ID=5.
- Anonim,2013 c. Şarbon Hastalığı. (Erişim Tarihi: 15.10.2013).
[www.tarimkutupanesi.com/hayvanlarda-sap-vesarbon\(antrax\)-hastaligi-Ahmet-EVCİ-veteriner-Hekim-00989.html](http://www.tarimkutupanesi.com/hayvanlarda-sap-vesarbon(antrax)-hastaligi-Ahmet-EVCİ-veteriner-Hekim-00989.html)
- Anonim, 2013 d.Büyükbaş Hayvanlara Desteklemeler. (Erişim Tarihi: 02.10.2013).<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120507-3.htm>, karar sayısı:2012/31/06.
- Armagan, G., 1999. Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri ve Planlanması Üzerine Bir Araştırma; Nazilli Örkoop Örnek Olayı. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Birsin, S., 2012. Balıkesir İli Balya İlçesinde Süt Sığırcılığı Faaliyetinin Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. 77s.
- Boz, İ.,2013. Doğu Akdeniz Bölgesinde Süt Sığırcılığı Yapan İşletmelerin Yapısı Sorunları ve Çözüm Önerileri. Araştırma Makalesi. KSU. *Doğa Bil. Der.*, 16(1), 2013.
- Can, M.F.,2010. Türkiye'de BrusellaAbortus ve BrusellaMelitensis Enfeksiyonlarından Kaynaklanan Finansal Kayıplar ve Alternatif Brusella Kontrol Stratejilerinin Maliyet-Fayda Analizi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.68s
- Demirtaş, M., 2006. Manavgat İlçesi Süt Sığırcılık İşletmelerinin Genel Profili Üzerine Bir Araştırma.Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Aydın. 41s.

- FAO, 2013. www.Faostat.fao.org/site/569/DesktopDefault.aspx?PageID=569#ancor.2013, Erişim Tarihi: 01.05.2014.
- İlban, B.,2010. Van İli Merkez İlçede Kültür-Melez Süt Sığırcılığı Yapan İşletmelerin Ekonomik Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı.Van. 69s.
- İmren, HY.,Şahal, M., 1996. Veteriner İç Hastalıkları *Medisan Yayın 4.Baskı* Ankara.
- Kayar, Y., 2011. Denizli Yöresi Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Barınakların Yapısal Yönünden Değerlendirilmesi.Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü. Aydın. 124s.
- Kaygısız, A., Tümer, R., Orhan, H., Vanlı, Y., 2008. Kahramanmaraş Bölgesi Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri: 1. Yetiştirme Uygulamaları.*Ziraat Fakültesi Dergisi*.3(2): 23-31, 2008. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Koyunbenbe, N.,2005. İzmir İli Ödemiş İlçesinde Süt Sığırcılığının Geliştirilmesi Olanakları Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi. Hayvansal Üretim 46(1):8-13.
- Köse,K., 2006. Uşak İli D.S.Y.B’liğine Kayıtlı İşletmelerin Genel Yapısı.Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Tekirdağ. 68s.
- Miran, B., 2002. Temel İstatistik, *Ege Üniversitesi Basımevi*, S: 288. İzmir.
- Newbold, P., 1995. StatisticsFor Business AndEconomics, Prentice-Hall International, New Jersey, Pp:867.
- Nizam,S., 2006. Aydın İlinde Pazara Yönelik Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Verimliliklerinin Belirlenmesi.Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Bölümü. Aydın. 139s.
- Öztürk, N.N.,2009. Mardin İlindeki Süt Sığırcılığı İşletmelerin Yapısal Özellikleri. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Ana Bilim Dalı. Konya. 68s.
- Singh, R.N.,Chauhan, A.K., Sharma, S.P., 2006. Economic Analysis of MilkProduction in TribalArea of Udaipur (Rajasthan). *IndianJournal of DairyScience* 59 (5): 328-336.
- Smith, B. P. (2009). *LargeAnimalInternalMedicine*. 4th ed. Mosby, Elsevier, St. Louis, Missouri.
- Sobrinho, F.,Saiz, M., Jiménez-Clavero, M. A., Nunez, J. I., Rosas, M. F., Baranowski, E., Ley, V. (2001). Foot-andmouthdiseasevirus: a longknownvirus, but a currentthreat. *VetRes*, 32: 1–30.

- Şahin, O., 1994. Ayaş İlçesine Bağlı Köylerdeki Süt Sığırcılığının Yapısı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Zootekni Ana Bilim Dalı. Ankara. 125s.
- Tandoğan, M., 2006. Afyonkarahisar İli Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Karlılık Analizi ile İşletmelerde Karşılaşılan Üretim ve Pazarlama Sorunları. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Hayvancılık İşletme Ekonomisi Anabilim Dalı. 89s.
- Tatar, A.M., 2007. Ankara ve Aksaray D.S.Y.B İl Birliklerine Üye Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısı ve Sorunları. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Zootekni Ana Bilim Dalı. Ankara. 129s.
- Tugay, A., Bakır, G., 2007. Giresun Yöresindeki Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Zootekni Ana Bilim Dalı. Van. 89s.
- Tutkun, M., 1999. Diyarbakır İli Merkez İlçeye Bağlı Köylerdeki Süt Sığırcılığının Yapısı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Zootekni Ana Bilim Dalı. Ankara. 52s.
- Ubraziova, I., Farkasova, M., 2008. Economic and Managerial Aspect of Cattle Keeping in Slovakia. *Stocarstvo* 62 (4): 271-281.
- Uçak, A., 1992. Samsun İlinde İthal İneklerle Çalışan İşletmelerin Durumu ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. 74s.
- Palaz, S., Boz, İ., 2008. Üniversite Mezunu Yetişkinlerin Farklı Organizasyonlarında Gönüllü Hizmet Vermesini Etkileyen Faktörler. Balıkesir Üniversitesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 11 Sayı 19 Haziran 2008 ss.95-106*
- Wolf, C. 2002. Custom dairy heifer growing: summary ve analysis of a 2001 grower survey. Michigan State University Department of Agricultural Economics, Agricultural Economics Report. No: 615.
- Yeteroğlu, K., 2010. Tokat İli Niksar İlçesinde Süt Sığırcılığı Yapan Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi ve Pazarlama Sorunları. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı. Tokat. 84s.
- Yıldırım, İ., Şahin, A., (2003). Van İli Merkez İlçede Süt Sığırcılığı Yapan İşletmelerin Ekonomik Analizi, *Van Ticaret Borsası Yayınları No: 1, Van. 50 s.*

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, soyadı Harun AYMAN
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 25.03.1981 / KAHRAMANMARAŞ
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0 5077680887
Faks : -
e-posta : Harun_aym@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	KSÜ / Tarım Ekonomisi	
Lisans	KSÜ / Zootekni Bölümü	2006
Lise	Özel Kahramankent Koleji	1998

İş Denevimi

Yıl	Yer	Görev
2002-2013	K.MaraşTicaret	

Yabancı Dil

İngilizce

Sosyal Faliyetler

2003-2004 KSU amatör müzik gurubu, 2004-2006 KSU tiyatro topluluğu, 4.Dönem ZMO K.Maraş Genel kurul delegesi, 5.Dönem ZMO K.Maraş Şube yönetim kurulu üyeliği

Hobiler

Sosyal faaliyetler, bowling, müzik